

FRANCISCI
Sanctij Brocensis,

IN INCLYTA SALMAN-
ticensi Academia primarij Rhetorices, Grae-
caeque linguae doctoris, verae, breuesq; Gram-
matices Latinae institutiones, caete-
rae fallaces & prolixae.

Cum licentia supremi Senatus.

SALMANTICAE

Excudebat Ioannes Ferdinandus.

Anno. M. D. XCV.

EN el Consejo Real se dio licencia al Maestro Francisco Sanchez, Cathedratico de Rhetorica en Salamanca, para imprimir vna arte de Grammatica, como consta por la dicha licencia.

La aprobacion que entonces se dio es esta.

Aprobacion de Madrid.

DE mandato Regij Senatus supremi, legi has de lingua Latina doctiss. viri Francisci Sanctij Brocensij institutiones: dignasque iudico, que iterum, & saepius typis mandentur: utpote quae, praeter egregiam breuitatem, qua traduntur, methodo & perspicuitate praestant. Dat. in Collegio Societatis Iesu. 4. Kal. Quintil. 1576.

Hieronymus
Hygueras.

Do-

Doctori desig. Domno
Luisio Abarca de Bolea, Franc.
Sanctius Brocen. S. P. D.

Qvod speraueramus, nec perfici potuist, te primum rectore (vir clarissime) ut in alia epistola significauit, rectore te iterum ita cumulate, atq; plenissime praestitisti, ut plura & meliora, si nobis optio daretur, vix optare conciperemus. Nam ut reliqua, quae iustum volumen sibi poscunt, omittam: linguas, Latinam, & Graecam penè iam euanescentes, restituto Trilingui Collegio, sic in gradum repositi, sic vacillantes confirmasti, ut spem firmissimam concipiamus, multò meliùs & foeliciùs, quàm antea, pullulaturas. Nec operum tuorum illud fuit postremum (siquidem in utilitatem & commodum Hispanæ iuuentutis illud dedisti) quòd me iam desidem, & de belli victoria, quòd contra Hydram Lernaeam, id est, contra Grammaticorum pernicitiam, iam ante triginta annos gero, sic erexisti, sic instimulasti, & in proelium acuisisti, ut iners, timidus, & loci desertor, nisi tuis integerrimis exhortationibus paruissim, meritò possim existimari. Accipe igitur serena fronte libellum, quem minaci perfici iussisti. Qui tuo afflatu, & Mineruae praesidio fultus, facillè, ut spero, Grammaticorum ficulnea tela confringet & dissipabit.

Vale.

Diuus Thomas Aquinas Prim. Secund. quaestione. 97. articulo. 2.

LEX non est mutanda, quoties experientia quippiam melius adfert, ni ratum sit bonum, vt mala infinita nouatio vincat: Ars mutari debet, quoties intellectui melius quid occurrit.

Cic. in perf. Orat.

Quidam reprehédent, quodd inusitatas vias indagemus, tritas relinquamus. Ego autem & me saepe noua videri dicere intelligo, cum peruetera dicam, sed inaudita plerisque.

Horatius.

*Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepidè ve putetur: sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem, & praemia posci.*

Et paulo post.

*Vel quia nil rectum: nisi, quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus: & quae
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.*

Perniciosum illud apud iuricons. Communis error facit ius. Nec enim (inquit Iulius Scaliger) quae barbaries admisit, fouenda: sed quae omisit, vindicanda. Idem:

Consuetudinem, quae legem habeat reclamantem, corruptelam esse, non consuetudinem.

Opinionum commeta delet dies, naturae iudicia confirmat. Cic. 2. Natur. Deorum.

Paret omnibus veritas, nondum est occupata: qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt: multum ex illa etiam futuris relictum est. Seneca Epist. 33.

Las

3

Las declinationes de los nombres son cinco: La primera haze el genitiuo del singular en ae: como musa musae: La segunda en i, como dominus domini: La tercera en is, como sermo sermonis: La quarta en us, como sensus sensus: La quinta en ei, como dies diei.

Exemplum primae declinationis.

Singularis.

Pluralis.

Nominatiuo haec Musa,

Nominatiuo, Musae,

Genitiuo musae,

Genitiuo, musarum,

Datiuo musae,

Datiuo, musis,

Accusatiuo musam,

Accusatiuo musas,

Vocatiuo musa,

Vocatiuo, musae

Ablatiuo à musa.

Ablatiuo à musis.

Exemplum secundae declinationis.

S. N. hic Dominus,

S. N. hoc Templum,

G. Domini,

G. templi,

D. Domino,

D. templo,

Ac. Dominum,

Acc. templum,

V. Domine,

V. templum,

Ab. à Domino.

Ab. à templo.

P. N. Domini,

P. N. templa,

G. Dominorum,

G. templorum,

D. Dominis,

D. templis,

Ac. Dominos,

Acc. templa,

V. Domini,

V. templa,

Ab. à Dominis.

Ab. à templis.

A 3

Exem-

Exemplum tertiae declinationis.

S. N. hic sermo,	S. N. hoc Tempus,
G. sermonis,	G. temporis,
D. sermōni,	D. tempori,
Ac. sermonem,	Ac. tempus,
V. sermo,	V. tempus,
Ab. à sermone,	Ab. à tempore.
P. N. sermones,	P. N. tempora,
G. sermonum,	G. temporum,
D. sermonibus,	D. temporibus,
Ac. sermones,	Ac. tempora,
V. sermones,	V. tempora,
Ab. à sermonibus.	Ab. à temporibus.

Exemplum quartae declinationis.

S. N. hic sensus,	S. N. hoc veru,
G. sensus,	G. veru,
D. sensu, vel sensui,	D. veru,
Ac. sensum,	Ac. veru,
V. sensus,	V. veru,
Ab. à sensu.	Ab. à veru.
P. N. sensus,	P. N. verua,
G. sensuum,	G. veruum,
D. sensibus,	D. veribus,
Ac. sensus,	Ac. verua,
V. sensus,	V. verua,
Ab. à sensibus.	Ab. à veribus,

Exem-

Exemplum quintae declinationis.

S. N. hic dies,	P. N. dies,
G. diei,	G. dierum,
D. diei,	D. diebus,
Ac. diem,	Ac. dies,
V. dies,	V. dies,
Ab. à die.	Ab. à diebus,

Todos los nombres de esta declinacion carecen del genituo, datiuo, i ablatiuo del plural, fino es dies, i res.

Exempla adiectiuorum primae & secundae declinationis.

S. N. bonus, bona, bonum,	P. N. boni, bonae, bona,
G. boni, bonae, boni,	G. bonorum, bonarū, bonorū,
D. bono, bonae, bono,	D. bonis,
Ac. bonum, bonam, bonum,	Ac. bonos, bonas, bona,
V. bone, bona, bonum,	V. boni, bonae, bona,
Ab. à bono, bona, bono.	Ab. à banis.

Onze nombres ai, que van por bonus.a.um, pero hazen el genitiuo del singular en ius, i el datiuo en, i, vnus, totus, lo lus, nullus, vllus, ipse, vel ipfus, alter, vter, con fus compuestos que son, neuter, vterq;, vteruis, vter liber, vtercuñq;, alteruter, i este vltimo haze el genitiuo alterutrius, vel alterius vtrius, ille, iste, alius, i estos tres vltimos hazé la neutral terminacion del singular, en ud: i todos tienen larga en prosa la, i, del genitiuo, fino es alter, que haze alterius breue.

A 4

Exem-

Exemplum adiectiuorum tertiae declinationis.

S. N. hic, haec, hoc prudens,	S. N. hic, vel haec breuis, & hoc
G. prudentis,	G. breuis, (breue,
D. prudenti,	D. breui,
Acc. prudentem, & prudēs,	Ac. breuem & breue,
V. prudens,	V. breuis, & breue,
Ab. à prudente vel prudēti.	Ab. à breui.
P. N. prudentes, & prudentia,	P. N. breues, & breuia,
G. prudentum & prudētū,	G. breuium,
D. prudentibus,	D. breuibus,
Ac. prudētes & prudentia,	Ac. breues & breuia,
V. prudentes, & prudentia,	V. breues & breuia,
Ab. à prudentibus.	Ab. à breuibus.

Quinze nombres ai, que aunque van por breuis & breue, tienen otra masculina terminacion en er, que solo sirve al nominatiuo de singular y declinanse, hic acer, hic, & haec, acris, & hoc acre, al qual figuen en todo alacer, celer, celebr, cāpester, equester, pedester, paluster, saluber, siluester, volucer, September, October, Nouember, December; y todos pierden l, e, vltima en los demas casos: fino es celer, que siempre la conserua.

Exemplum nominum comparantium.

S. N. Hic & haec leuior, & hoc	P. N. leuiiores, & leuiora,
G. leuioris, (leuius.	G. leuiorum,
D. leuicri,	D. leuioribus,
Ac. leuiorem & leuius,	Ac. leuiores, & leuiora,
V. leuior, & leuius,	V. leuiores, & leuiora,
Ab. à leuiore, vel leuiori.	Ab. à leuioribus.

No

Nomina irregularia.

S. N. Ego,	S. N. Tu,	S. N.
G. mei,	G. tui	G. sui
D. mihi mij vel mi,	D. tibi	D. sibi.
Acc. me,	Ac. te,	Ac. se,
Ab. à me.	Ab. à te,	Ab. à se,
P. N. nos,	P. N. vos.	P. N.
G. Nostrum, vel nostri.	G. Vestrū, l. vestri.	G. sui,
D. Nobis.	D. vobis,	D. sibi,
Acc. nos.	Acc. vos,	Ac. se,
Ab. à nobis.	Ab. à vobis.	Ab. à se.

S. N. haec domus,	P. N. domus,
G. domi, vel domus,	G. domorum, vel domuum,
D. domui vel domo,	D. domibus,
Ac. domum,	Ac. domos, vel domus,
V. domus,	V. domus,
Ab. à domo, vel domu.	Ab. à domibus.

S. N. Plus,	P. N. plures, & plura,
G. pluris,	G. plurium,
D. pluri,	D. pluribus,
Ac. plus,	Ac. plures, & plura,
V. plus,	V. plures & plura,
Ab. à pluri.	Ab. à pluribus.

S. N. Hic, haec, hoc,	P. N. hi, hae, haec
G. huius,	G. horum, harum, horum,
D. huic,	D. his,
Acc. hunc, hanc, hoc,	Ac. hos has haec,
Ab. ab hoc, hac, hoc,	Ab. ab his.

A S

S. N.

Exemplum primae coniugationis vocis actiuae.

¶ Praesens primū.

Primer tiempo presente.

S. Amo,	Io amo,
Amas,	Tu amas,
Amat,	Aquel ama,
P. Amamus,	Nosotros amamos,
Amatis,	Vosotros amais,
Amant.	Aquellos aman.

Praesens secundum,

Segundo presente.

S. Amem,	Io ame,
Ames,	Tu ames,
Amet,	Aquel ame,
P. Amemus,	Nosotros amemos,
Ametis,	Vosotros ameis,
Ament.	Aquellos amen,

Primū praeteritū imperfectū.

Primer tiempo imperfecto.

S. Amabam,	Io amaua,
Amabas,	Tu amauas,
Amabat,	Aquel amaua,
P. Amabamus,	Nosotros amauamos,
Amabatis,	Vosotros amauades,
Amabant,	Aquellos amauan.

S. N. is, ea, id,
 G. eius,
 D. ei.
 Ac. eum, eam, id.
 Ab. ab eo, ea, eo,
 P. N. ei vel ij, eae, ea,
 G. eorum, earum, eorum,
 D. eis, vel ijs.
 Acc. eos, eas, ea,
 Ab. ab eis, vel ijs.

S. N. idem, eadem, idem.
 G. eiusdem,
 D. eidem,
 Ac. eundem eandem, idem.
 Ab. ab eodem, eadem, eodem.
 P. N. eidē vel ijdem, eadē, eadē,
 G. eorū, earundē, eorundem,
 D. eisdem, vel ijsdem,
 Acc. eosdem, easdem, eadem,
 Ab. ab eisdem, vel ijsdem.

P. N. duo, duae, duo,
 G. duorum, duarum, duorum,
 D. duobus, duabus, duobus,
 Ac. duos, vel duo, duas, duo,
 Ab. à duobus, duabus, duobus.

P. N. Ambo, ambae, ambo,
 G. amborum, ambarū, amborū,
 D. ambobus, ambabus, ambobus,
 Ac. ambos, l. ambo, ābas, ambo,
 Ab. ab ambob°, ambab°, ābob°.

S. N. Quis, vel qui, qua, l. quae
 G. Cuius, (quod, l. quid,
 D. cui.
 Ac. quē, quā, quod vel quid,
 Ab. à quo, qua, quo, vel qui.

P. N. qui, quae, quae vel quā,
 G. quorum, quarum, quorum,
 D. quis, vel queis, vel quibus,
 Ac. quos, quas, quae vel quā,
 Ab. à quis, vel queis, & quibus.

De compositis à quis, vel qui.

Sunt aliquis, nequis, siquis, nunquis, simul equis,
 Quorum foemineum, pluraleque neutrum, A ponet,
 Post quis pone piam, Nam, quam, quis, iungimus hisque.
 Post qui: dē, Vis, Cumque, libet, iunge vnusquisque,
 Hallsē tambien Vnusquibet, & Ecquisnam.

Exem-

Secun-

¶ Secundum imperfectum. ¶ Segundo tiempo imperfecto.

S. Amarem,	Io amara, amaria, i amasse,
Amares,	Tu amaras, amarias, i amasses,
Amaret,	Aquel amara, amaria, i amasse,
P. Amaremus,	Nosotros amaramos, amariámos, i amásemos,
Amaretis,	Vosotros amarades, amariades, i amádes,
Amarent,	Aquellos amaran, amarian, i amassen,

¶ Primū präteritū perfectū. ¶ Primer tiempo perfecto, o cumplido.

S. Amaui,	Io ame he i oue amado.
Amauisti,	Tu amaste has, i vuisse amado,
Amauit,	Aquel amo, ha i vuo amado,
P. Amauimus,	Nosotros amamos, o hemos amado,
Amauistis,	Vosotros amastes, o haueis amado,
Amauerūt, i. amauere,	Aquellos amaron, o han amado.

¶ Secūdū präteritū perfectū. ¶ Segundo tiempo cumplido, o perfecto.

S. Amauerim,	Io aia amado,
Amaueris,	Tu aias amado,
Amauerit,	Aquel aia amado.
P. Amauerimus,	Nosotros aiamos amado,
Amaueritis,	Vosotros aiais amado,
Amauerint,	Aquellos aian amado.

¶ Primum plusquā perfectū. ¶ Primer tiempo mas que cumplido.

S. Amaueram,	Io auia, o vne amado,
Amaueras,	Tu auias, o vuisse amado,
Amauerat,	Aquel auia, o vuo amado,
P. Amaueramus,	Nosotros auiamos, o vuimos amado,
Amaueratis,	Vosotros auiaades, o vuisse amado,
Amauerant.	Aquellos auian, o vuieron amado.

Secun-

¶ Secūdū plusquā perfectū. ¶ Segundo tiempo mas que cumplido.

S. Amauissem,	Io vuiera, auria, o vuisse amado,
Amauisset,	Tu vuieras, aurias, o vuisse amado.
Amauisset,	Aquel vuiera, auria, o vuisse amado, (amado)
P. Amauissemus,	Nosotros vuiéramos, auriamos, o vuissemos
Amauissetis,	Vosotros vuiérades, auriaades, o vuisdes amado
Amauisent.	Aquellos vuiéran, aurian, o vuisen amado,

¶ Futurum primum. ¶ Primer futuro, para prometer.

S. Amabo,	Io amare,
Amabis,	Tu amaras,
Amabit,	Aquel amara,
P. Amabimus,	Nosotros amaremos,
Amabitis,	Vosotros amareis,
Amabunt,	Aquellos amaran.

¶ Futurum secundum. ¶ Segundo tiempo de futuro.

S. Amauero,	Io amare, vuiere, o aue amado,
Amaueris,	Tu amaras, vuieres, o auras amado,
Amauerit,	Aquel amare, vuiere, o aura amado, (amado)
P. Amauerimus,	Nosotros amaremos, vuiéremos, o auremos
Amaueritis,	Vosotros amaredes, vuiéredes, o aureis amado
Amauerint.	Aquellos amarē, vuieren, o auran amado,

¶ Futurum tertium. Futuro tercero que sirve para mandar.

S. Ama, vel amato,	Ama tu,
Amato,	Ame aquel,
P. Amate, i. amatote	Amad vosotros,
Amanto,	Amen aquellos,

Infini-

Infinitum verbum. *El verbo indeterminado, o impersonal.*
Amare, *Amar, o que ama,*
Amavisse, *Aver, o que ha amado,*
Participia. *Los participios.*
Amans. *El que ama, o amando,*
Amaturus, tura, turu. *El q ha: o esta para amar, o tiene de amar.*

Vox passiva. *La voz passiva.*

Praesens primum. *Primer tiempo presente.*
S. Amor, *Yo soi amado,*
Amaris, l. amare, *Tu eres amado,*
Amatur, *Aquel es amado,*
P. Amamur, *Nosotros somos amados,*
Amamini, *Vosotros sois amados,*
Amantur. *Aquellos son amados.*

Praesens secundum. *Segundo presente.*
S. Amer, *Yo sea amado,*
Ameris, l. amere, *Tu seas amado,*
Ametur, *Aquel sea amado,*
P. Amemur, *Nosotros seamos amados,*
Amemini, *Vosotros seais amados,*
Amentur. *Aquellos sean amados.*

Imperfectum primum. *Primer imperfecto.*
S. Amabar, *Yo era amado,*
Amabaris, l. amabare, *Tu eras amado,*
Amabatur, *Aquel era amado,*
P. Amabamur, *Nosotros eramos amados,*
Amabamini, *Vosotros erades amados,*
Amabantur. *Aquellos eran amados.*

Im-

Imperfectum secundum. *Segundo tiempo imperfecto.*
S. Amarer. *Yo fuera, seria o fuese amado.*
Amareris, l. amarere, *Tu fueras, serias, o fueses amado,*
Amaretur, *Aquel fuera, seria, o fuese amado,*
P. Amaremur, *Nos fuéramos, seríamos, o fuésemos amados,*
Amaremini, *Vos fuerades, seriades, o fuessedes amados,*
Amarentur, *Aquellos fueran, serian, o fuesen amados.*

Futurum primum. *Futuro primero.*
S. Amabor, *Yo sere amado,*
Amaberis, l. amabere, *Tu seras amado,*
Amabitur, *Aquel sera amado,*
P. Amabimur, *Nosotros seremos amados,*
Amabimini, *Vosotros sereis amados,*
Amabuntur. *Aquellos seran amados.*

Futurum tertium. *Tercer futuro para mandar.*
S. Amare, l. amator, *Se tu amado,*
Amator, *Sea aquel amado,*
P. Amamini, l. amatminor, *Sed vosotros amados,*
Amantor. *Sean aquellos amados,*

(personal.

Infinitum, o impersonale. *El verbo indeterminado, o im-*
Amari. *Ser amado, o que sea amado.*
Amatū, l. amatū iri. *A que se ame.*

Participia. *Los participios.*

Amatus, amata, amatum, *Cosa que es amada*
Amādus, da, dum. *Cosa que ha, o deve, o tiene de ser amada.*

Exem-

Secunda coniugatio Actiua voce, Praesens primum.

Moneo, mones, monet. Monemus, monetis, mouent, io auiso.
Praesens secundum. Moneam, moneas, moneat. Moneamus, moneatis, moneant, io auise.

Imperfectum primum. Monebam, monebas, monebat. Monebamus, monebatis, monebant, io auisaua.

Imperfectum. 2. Monerem, moneres, moneret. Moueremus, mone retis, monerent, io auisara, auisaria, i auisasse.

Primum praet. perf. Monui, monuisti, monuit, istis, monuerunt vel monuere, io auise, he, i oue auisado.

Secundum praet. perf. Monuerim, monueris, monuerit. Monuerimus, monueritis, monuerint, io aia auisado.

Plusquam perf. primum. Monueram, monueras, monuerat, Monue ramus, monueratis, monuerant, io auia auisado.

Plusq. perf. 2. Monuissem, monuisses, monuisset. Monuissemus, etis, monuissent, io ouiera, auria, i ouiesse auisado.

Futurum primum. Monebo, monebis, monebit, Monebimus, mone bitis, monebunt, io auisare.

Futurum secundum. Monuero, monueris, mouerit. Monuerimus, ritis, monuerint, io auisare, ouiere, i aure auisado.

Futur. 3. Mone vel moneto. Moneto, monete vel monetote. Mo nento, auisa tu, auise aquel, auisad vosotros, auisen aquellos.

Infinitam verbum. Monere, Monuisse, auisar, auer auisado.

Participia. Monēs, Moniturus, a, um, el que auisa, o auisando, el que ha de auisar, o esta para auisar.

Passi-

De Coniugationibus.

9

Passiua voce, Praesens primum.

Moneor, monearis, vel monere, monetur. Monemur, monemini, monentur. io soi auisado,

Praesens secundum. Monear, monearis vel moneare, mo neatur. Moneamur, animi, antur. io sea auisado.

Imperfectum. 1. Monebar, monebaris, vel monebare, monebatur. Monebamur, monebamini, bantur. io era auisado.

Imperfect. 2. Monerer, monereris, vel monerere, etur. Moneremur, emini, entur. io fuera, seria, i fuisse auisado.

Futurum primum. Monebar, moneberis, vel monebere, bitur. Monebi mur, monebimini, monebuntur. io sere auisado.

Futurum. 3. Monere vel monetor, monetor. Monemini, vel mone minor. Monentor. se tu auisado, sea aquel auisado, sed voso tros auisados, sean aquellos auisados.

Infinutum. Moneri. Monitum. ser auisado, a que se auise.

Participia. Monitus, monita, tum. Monendus, da, dum. cosa auisa da, cosa que ha, o deue ser auisada.

Tertia Coniugatio. Actiua voce. Praesens primum.

LEgo, legis, legit, Legimus, legitis, legunt. io leo.

Praes. 2. Legam, legas, legat, legamus, legatis, legant. io lea.

Imperf. 1. Legebam, legebas, legebat, vt Monebam.

Imperf. 2. Legerem, legeres, legeret, legeremus, legeretis, legerent.

Prae. perf. 1. Legi, legisti, legit, vt Monui.

Praet. perf. 2. Legerim, legeris, vt Monuerim.

Plusq. perf. 1. Legeram, legeras, vt Monueram.

Plusq. perf. 2. Legissem, vt Monuissem.

Fut. 1. Legam, leges, leget, legemus, legetis, legent.

Fut. 2. Legero, legeris, vt Monuero.

Fut.

De Coniugationibus.

Fut. 3. Lege, vel legito, legito, legite, vel legitote, legunto, Lee tu, lea aquel, Leed vosotros, lean aquellos.
Infin. Verb. Legere, Legisse, Leer, Auer leido.
Particip. Legens, Lecturus, a, um. El que lee, o leyendo, El que ha de leer, o esta para leer.

Passiua voce: Praesens primum.

L Egor, legeris, vel legere, legitur, legimur, legimini, leguntur.
Praes. 2. Legar, legaris. l. legare: vt Moncar.
Imperf. 1. Legebar, legebaris. l. bare. vt Monebar.
Imperf. 2. Legerer, legereris. l. ere, vt Monerer,
Fut. 1. Legar, legeris. l. legere, legetur, emur, emini. entur.
Fut. 3. Legere, vel legitor, Legitor, Legimini. l. legimur, Leguntur.
Infin. Verb. Legi, Lectum, Particip. Lectus, a, um, Legendus, a, um.

Quarta Coniugatio. Actiua voce: praesens primum.

A Vdio, audis, audit: Audimus, auditis, audiunt.
Praes. 2. Audiam, audias, audiat. amus, atis, audiant.
Imperf. 1. Audiebam, audiebas, vt Monebam.
Imperfe. 2. Audirem, audires. vt Monerem.
Pract. perf. 1. Audini. isli, it. vt Monui.
Pract. perf. 2. Audiuerim, vt Monuerim.
Plusq. perf. 1. Audiueram, vt Monueram.
Plusq. perf. 2. Audiuissem, vt Monuissem.
Fut. 1. Audiam, audies, audiet, emus, etis, audient.
Fut. 2. Audiuero, vt Monuero.
Fut. 3. Audi, vel audito, Audito, Audite, vel auditote, Audiſto.

lx.

De Coniugationibus.

io

Infin. Verb. Audire, Auduisse.
Partic. Audiens, Auditurus, a, um. El que oye, o oyendo. El que ha de oyr, o esta para oyr.

Passiua voce: Praesens primum.

A Vdior, audiris, vel audire, auditur. Audimur, dimini, diuntur.
Praes. 2. Audiar, vt Monear, legar.
Imperf. 1. Audiebar, vt Monebar, legebar.
Imperf. 2. Audirer, audireris, vt Monerer.
Fut. 1. Audiar, audieris. l. ere, vt Moncar, legar.
Fut. 3. Audire. l. auditor, auditor, Audimini, l. audimur, audiuntur.
se tu oido, lea aquel oido, sed vos oidos, lea ellos oidos.
Infi. Verb. Audiri, Auditum, Partic. Auditus, a, um, Audiendus, a, um, oido, a oirse, cosa oyda, cosa que ha, o deue ser oida:

De verbis anomalis.

Sum, es, fui, esse, ens, futurus: Praes. prim.

S Um, es, est, Sumus, estis, sunt. io soi.
Praes. 2. Sim, sis, sit. Simus, sitis, sint. io sea.
Imperf. 1. Eram, eras, erat. Eramus, eratis, eratis. io efa.
Imperf. 1. Essem, esses, esset, vt Monuissem. io fuera, seria, y fuesse.
Perf. 1. Fui, fuisti, fuit, vt Monui. io fui, he, i huic fido.
Perf. 2. Fucrim, fueris, fuerit. vt Monuerim. io aia fido.
Plusq. perf. 1. Fueram, fueras, vt Monueram. io auia fido.
Plusq. perf. 2. Fuissim, vt Monuissem, io ouiera, auria, i ouiesse fido.
Fut. 1. Ero, eris, erit, Erimus, eritis, erunt. io sere.
Fut. 2. Fuero, fueris, vt Monuero. io fuere, ouiere, y aure fido.
Fut. 3. Es. l. esto, esto, Est, vel estote, sunt. se tu, lea aquel, sed vos otros, lea aquellos.
Infin. Verb. Esse, vel fore, Fuisse. ser, auer de ser, i auer fido.

B z

Partic.

De Coniugationibus.

Partic, Ens, Futurus, a, um. el que es, o siendo, el que ha, o deue ser.

¶ **Fero, fers, fert. Ferimus, fertis, ferunt. Ferrem, ferres, ferret. &c. Ferre. Fut. 3. Fer, vel fert. Ferte, vel fertote. Pass. Feror, ferris, vel ferre. caetera, vt Lego.**

¶ **Volo, vis, vult, volumus, vultis, volunt. velim, velis. &c. Vellem, velles, &c. Velle. Futur. 3. caret. sed dic Noli, vel nolito, nolite, vel nolitote.**

¶ **Edo, es. est. Edimus, editis, edunt. Essem, esses, esset, Essemus, essetis, essent. Futur. 3. Es, vel esto. Esse. Pass. estur.**

¶ **Forem, fores, foret, forent. Fore. pro Essem, &c.**

¶ **Odi, Noni, Coepi, Memini, in praet. & ab eo formati, & Memento, mementote.**

¶ **Eo, Quo, Veneo, Ibam, & ibo, & Iens, eundus ab Eo.**

¶ **Dic, Duc, Fac. Cedo, pro dic, vel da. Faxo faxis. fut. 1.**

Formationes.

De Amo, amem.

De amas, amabam, amarem, amabo, ama, amare.

De amat, amato.

De Moneo, moneam.

De mones, monebam, monerem, monebo, mone, monere.

De monet, moneto.

De Lego, legam, as, & legam, es.

De legis, legebam, legerem, lege, legere.

De legit, legito.

De audio, audiam, as: & audiam, es.

De audis: audiebam, audirem, audi, audire.

De audit, auditio.

Ram,

De Coniugationibus.

II

Ram, Rim, Ro, ssem. sse. perfecta priora creabunt.

Todo verbo en OR, carece de praeterito: pero puede se le suplir por *sum, es, fui*, y el participio passiuo. Las de mas personas se forman deste modo.

Formatio passiuorum.

O.	)	Assumit.	(	R.
T.				V R.
A.E.L.				R E.

Mutabis in Passiua.

As.	I N	âris & are.
Es.		êris & ère.
Is.		îris, & ère.
Is. quartae.		îris & îre.
Vs.		Vr.
M.		R.
Tis. & Te.		mini.
Tote.		minor.

Infinitum Re in Ri, praeter legi.

¶ Del participio en Rus salen los participios de la passiuo en Tus, ctus, sus, Xus. Quitada la Ru: Mas no todos los de Rus, forman passiuos: vt, Oriturus, moriturus, luiturus, futurus, cariturus, cognosciturus.

¶ Lo que llamauan supino in Vm: es tiempo segundo del infinitiuo passiuo: vt, eo petitum pecunias: cuius actua es: Eo petere pecunias.

B 3

DE

DE PARTIBVS ORATIONIS.

Rhematica est ars rectè loquedi: cuius finis est congruens oratio. Oratio constat ex vocibus: Voces ex syllabis: Syllabæ ex literis. Litera est indiuidui soni comprehensio, estque vocalis aut consona.

Vocalis est litera, quæ per se syllabam efficit, vt, A, E, I, O, V, ex his quatuor fiunt diphongi, ae, oe, au, eu, vt, aes: poena, laurus, Eurus, & yi Graeca, vt Harpyia. & ei, apud antiquos, vt oueis.

Consona sine vocali syllabam non efficit. Sunt autem quindecim. Ex quibus septem femiuocales, L, M, N, R, S, X, Z, Sed, L, R, liquescunt præcedente muta. Mutæ octo, B, C, D, E, G, P, Q, T.

V, post Q, liquecit: & post G, & s, aliquando: vt sanguis, suavis.

I, & V, fiunt consonantes; si seriant vocalem: vt iuuat. Y, solis Graecis vocibus accommodatur, & est V, nostrum. H, litera non est, sed aspirationis nota. X. & Z, sunt duplices, & I inter vocales: vt aio. Caius.

Syllaba est integri soni comprehensio, vt dos, flos. Haec aut est breuis, quæ vnum tempus consumit: aut longa, quæ duo: aut anceps, vt mox dicitur.

Vox seu dictio est qua vnumquodque vocatur. Cui accidunt Accentus, Figura, Species. Accentus est vocis modulatio, de quo postea. Figura ostendit, sit vox simplex, an composita. Species, sit ne vox prima, an aliunde flexa. Voces omnes aut numeri participes sunt, aut expertes.

Nu

De Partibus Orationis.

12

Numerus est differentia vocis secundum vnitatem, aut multitudinem. Et est duplex, Singularis, qui vnum significat, vt homo viuit. Pluralis, qui plura, vt homines viuunt.

Voces numeri participes sunt, Nomen, Verbum, Participium. Expertes numeri: Praepositio, Aduerbum, Coniunctio. Quæ partes orationis appellantur.

De Nomine.

Nomen est vox particeps numeri casualis cum genere. Ex quibus differentis oritur declinatio.

Casus est specialis differentia numeri nominalis. Sunt autem casus sex. Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, Ablatiuus.

Genus est differentia nominis secundum sexum. Genera sunt tria: Masculinum, cuius nota est hic: vt, hic dominus. Foemininũ, hæc: vt, hæc musa. Neutrum, hoc: vt hoc templum. Dubium verò solo auctorum arbitrio, nunc masculinè, nunc effertur foemininè, vt hic vel hæc cortex.

Diuiditur nomen in Substantiuum, & Adiectiuum. Substantiuũ est, quod cum vno genere declinatur, vt pater, mater. Adiectiuum genus non habet, sed terminationes ad genera, sub vno fine, vt foelix, par, oriens. Vel sub duobus, vt fortis & forte, dis, & dite. Vel sub tribus: vt bonus, bona, bonum. Hispanè fere semper significat *Cosa*.

Declinationes quinque sunt. Prima facit genitiuum singularem in. ae. vt musa musae: Secunda in. i. vt, dominus domini, Tertia in is. vt sermo sermonis. Quarta in us. vt sensus sensus, Quinta in ei. vt dies diei.

De specie Nominum.

Deriuatiuorũ nominũ plura sunt genera, sed hæc præcipua. Possessiua, diminuta, comparantia, superlata.

B 4

Possi-

De Partibus Orationis.

Possessiuum est, quod idē significat, quod genitiuus vn de creatur, vt paternus, meus, tuus, suus.

Diminutum, quod minus significat, quam suum primogenium, cuius semper genus & significationem seruat: vt à fune funiculus, à rege, regulus.

Comparans nomen est quod vnum, vel plura quocunque modo superans dissoluitur in positiuum, & aduerbiū Magis: vt doctior, magis doctus. Comparantia non fiunt nisi à nominibus adiectiuis, quæ positiua vocantur, à primo casu in I. addita OR: vt, penitior à penitus, a, um.

Superlatum nomen est quod dissoluitur in positiuum & Aduerbiū Maximè: vt doctissimus, maximè doctus.

Superlata fiunt ab eodem casu, addita lsimus: vt potissimus à potis & pote.

Haec tria dant llimus: Similis, facilisque humilisque.

Cum reclus fit in E. R. ternus gradus in Rimus exit.

Vt veter, & deter: queis matur iungito priscum.

Sex Timus accipiunt, dexter, ceterque, sinister,

Interus, atque yltter: extremus & extimus exter.

Inferus infima habet, Superus cum postera, Tremus.

Bonus melior optimus: Malus peior pessimus: Magnus maior maximus: Paruus minor minimus: Multum plus plurimum. Et composita à dico, facio, volo, quæ faciunt Entior, entissimus: vt maledicus, beneficus, beneuolus.

Quædam carent aliquo gradu: vt, Primus prior. Senex senior. Iuuenis iunior. Adolefcens adolescentior, proximus proximior seu proprior. Pius pijsissimus. Falsus falsissimus. Inuitus inuitissimus. Nouus nouissimus. Ocior ocissimus, ab ocys Græca.

De

De partibus orationis.

13

De Verbo.

Verbum est vox particeps numeri temporalis, cum personis: ex quibus differentijs oritur coniugatio.

Omne verbum aut personale, vel finitum est: vt amo, legissem: aut impersonale, vel infinitum: vt amare, amauiſſe, amari, de quib. postea.

Tempus est specialis differentia verbi secundum præſens, præteritū, & futurum. Sunt verò quinque, præſens, imperfectum, perfectum, plusquam perfectum, futurum. Sed hæc in verbo infinito non distinguuntur.

Persona (quæ rectius facies diceretur) est alia differentia numeri verbalis: ea est triplex: singularis prima, vt Amo; secunda, vt Amas; tertia, vt Amat: pluralis prima, vt Amamus: secunda, vt Amatis: tertia, vt Amant. Ab ijs dicitur verbum Personale, aut Impersonale.

Coniugationes quatuor sunt: prima habet As, in secunda persona primi præſentis, vt Amo, amas, amare: secunda Es, vt Moneo, mones, monere: tertia Is, & infinitū in Ere, breue, vt Lego, legis, legere: quarta Is, & infinitum in Ire, longum, vt Audio, audis, audire.

De specie verborum.

Deriuatiuorum verborū quatuor enumerantur formæ: Inchoantis, Meditantis, Frequentatis, Diminuentis.

Inchoatiuum verbum est, quod rem quidem inchoatā, sed ad finem, perfectionemque tendentem significat: vt Caleſco, frigeſco.

Meditatiuum est, quod assiduam alicuius rei meditationem significat: vt Esurio, parturio, coenaturio.

Frequentatiuū, siue Iteratiuū est, quod refrequentationē, iterationemque significat: vt Rogito, lectito, scriptito.

B 5

Dimi-

De partibus orationis.

Diminutum est, quod minus, quàm id, unde ortum est, significat: vt Sorbillo, à sorbeo.

De Participio.

Participium est vox particeps numeri casualis, tempus, & constructionem à verbo ducens: Amans, amaturus, in actiua omnia tempora adsignificant; sicut Amatus, & amandus in passiua.

De Praepositione.

Praepositio est vox expers numeri, quae casibus praepo- nitur, & in compositione reperitur.

Praepositiones accusatiui sunt, Ad, apud, ante, Cis, ci- tra, circa, contra. Erga, extra. Inter, intra, infra, iuxta. Ob, per, propter, post, praeter, penes. Supra, Trans, Ultra.

Ablatiui sunt, A, ab, abs, absq;. Cum, de, E, ex, Pro, prae, Sine. Tenus.

Accusatiui & Ablatiui. In, sub, subter, super.

Praepositiones, quae tantum in compositione reperiun- tur, Am, con, dis, di, re, se.

De Aduerbio.

Aduerbiu[m] est vox expers numeri, quae verbo, & alijs vocibus tanquam adiectiuum adiungitur: vt, valde constans: differit acutè, bene, manè. Aduerbia sunt etiam: circiter, propè, proximè, pridie, postridie, procul, secus, vsque.

De Coniunctione.

Coniunctio est vox expers numeri, qua orationes con- iunguntur: Etiam si sensa separentur: vt Romæ, vel in agro viuit.

De

De Genere Nominum.

Propriã cuncta genus fugiunt, raro inspicie fines.
Inferiora etenim nomen generale sequuntur.
Vir, mons, vrbs, fluij, insula, fabula, nauis, & arbor.
Mascula sunt hominum officia: & muliebria dant haec.
Non variata feras neutra: & pro nomine sumptum.

De Genere dubio.

Hic, aut haec sit Adeps: Calx, cortex, clune, canalis:
Atque Dies, Finis, forceps. Tum Grossus: & Imbrex.
Linter: Margo, & Onyx: Puluis, pumexque, penusque.
Scrobs, specus, atque silex, stirps trunci, Torque, Varixque.
Multaque quae è Graecis Os, in V, vertere Latini.

Regula terminationis.

A, & E, foemineum: Adria mas, planeta, cometa.
Ternae A, & E, neutru[m]: ceu pascha, emblema, cubile.
O, mas: haec Do, Go, per Inis: Mas cardo, vel ordo.
Haec caro, & verbale in Io: queis talio iunges.
C. T. L. V, M, neutrum sal, mugil, Solque virile.
N, mas. Men, neutrum, gluten simul, inguen, & vnguen.
Atque On, non ternae: Haec sindon, icon, aedon.
Ar, neutrum: Er mas: Hoc cicer, huber, verque cadauer,
Iungis iter, tuber, verber, piper, atque papauer.
Or, mas, Haec arbor: Neutrum cor, marmor, & aequor.
Vr, neutrum. Mas turtur, vultur, iungito fursur.
S, muliebre dabunt: as, & sua turba virile:
Vas, atque aes, neutrum. Hic elephas, adamas, & as.
Hic aries, paries, pes, verres, meridiesq;.

Es

De genere Nominum.

Es plurale: Es, itis crescens: Esq; addito Graecum.
Hic pollis, fascis, iunge ensis, piscis, & axis,
Glis, cucumis, mensis, vermis, cum sanguine, postis.
Et torris, caulis, follis, vectis, lapis, unguis.
Et cenchrus, retis, vomis seu vomer, & anguis.
Fuste, orbis, callis, collis. Finita Nis adde.
Os. Vs, mas. Hac dos, cos: Neutrum os oris, & ossis,
Hac humus, haec aluus, vannus, domus, & colus, idus.
Porticus, atque tribus, cum ficus, acusque, manusque.
Hoc pelagus pelagum, vulgus vulgum, hoc quoque virus.
Vs. terna neutrum. Mas, mus, grus, pus, lepus, & sus.
Foemineis dantur variata per Vtis, & Vdis.
Mascula sunt mos, fons, des, pos: Et Graeca, ut hydrops seps.
X. dato foemineis: Maribus polysyllaba in Ax. Ex.
Et grex. Hac fornax, halex, carexque, supellex.
Mas lynx, fornice. Orix, phoenix, calixque, calyxque.

De nominum declinatione.

I*N neutris primus, quartus, quintus similes sunt.*
Tres iidem casus plurales A, retinebunt.
Est quintus recto similis: S, tollito Graecis.
Tertius & sextus plurales assimulantur.
Prima Declinatio.

Prima dat A, nostris, As, Es, E, Graeca dabuntur.
E, dabit Es, patrio: quarto En, atque E, dato sexto.
Auras aurai patrio dant saepe poetae.

Secun-

De nominum Declinatione.

15

Secunda Declinatio.

Altera Er, Vs, Vm, virque saturque, Eus pone Pelasgis.
Vir, puer excrescunt: velut R. si Rus dedit olim,
Vs, per E: mutabit quintus: Deus excipe tantum.
Sed proprium per Ius, dabit. I. dic mi quoque fili.
Dijque dei, atque deis dijs, Hic sed saepe poetae.
Orpheos, Androgeo patrio, dantque Orphea quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines, tamen Is, genitivo.
Is, nec E, crescunt: vates, verres: E S, muliebre.
A, dat atis: sed O, onis. Nemo, cardo, homo, Apollo.
DO, GO, foemineum, margo, ordo, Inis, caro, carnis.
Vnedo fert Onis: Anio Nerioque dat Enis.
Crescit Is: L, N, R, lac lactis, lacte hoc olim.
Men, Cen, pekten Inis, gluten simul inguen & unguen.
On, aliquando Ontis Graecis: cor nataque cordis.
Ber, bris: Cer, cris: Tris Latium in Ster, Ter: nisi later.
Robur, ebur, femur, atque iecur mittuntur in Oris.
Postulat, As, Atis. Sed Adis, dat Graecus & antis,
Vas vadis & vasis, as assis, mas maris optat.
Es dat Itis: Cererisque Ceres. Etis ariete perpes.
Praepes, hebes, paries, teres, indiges, interpretque,
Inquies, & locuples, magnes & caetera Graeca.
Edis, pes, merces, haeres. Idis a sedeo ortum.
Sed tegetes, atque segetes, abiesque quiesque dat Etis.
Graeca Idis: & cuspis, lapis: Itis, disque, quiris, lis.
Glis gliris: cucumis, puluis, vomis, cinis. Eris.

Pollis,

De nominum Declinatione.

Pollis, sanguis, Inis, Simois, Piroisque dat Entis.
Os, oris: een, stos, Sed oris dant compos & impos.
Et Graeca: atque nepos: tum dos, cos, atque sacerdos.
Quaedam Ois, ut Minos, custodis, bos bonis, ossis.
Multa Vs, Eris. Sed Oris, facinus, lepus, & decus, stercus.
Et nemus, & tergus, pectus, cum tempore, frigus,
Hoc pecus & litus, corpus: cum foenore, pignus.
Vdis dat subscus, palus, incus, dat salus Vris.
Additur, & virtus, seruitque Invenque senectus.
Grus & sus dat iis: tellus & monosyllaba in Vris.
Pus deducit Odis. Sed in Vntis oppida quaedam.
AEs, aeris, praes, praedis habent: laus, fraus petit Audis.
S, sine vocali (ut frons, lens, puls) vertitur in Tis,
Lens, frons, glans, nefrens, libripes, Dis, aucupis, auceps.
I, mediat cum Bs, Ps, syllaba finit, hyemsque,
E, per I, mutant poly syllaba, sed caput, itis.
X, in Cis verte: ut, fax. Lectilis edo supellex.
(Demto halex, veruex) E, per I, poly syllaba vertunt.
In Gis, lex, grex, rex, remex. Phryx, coninge mastyx.
Frugis, & impetigis, Styx, strix, & pleraque Graeca.
Cbis dat onyx, nox noctis habet, nitis & senis edam.
Foemineum Is, non crescens E M, siue I M. dato quarto.
I M. stis, & tussis, vis buris, peluis habebunt.
Graeca in Is, Im, siue In, mittunt pari syllaba, ut Iris.
Sextus E, vult semper. Sed E, aut I postulat imber.
Atque adiectiuca: ut pugil & Trix: adde supellex.
Amne, ignis, postis, vectis, rus, anguis, & vnguis.

QUARTUS

De quantitate syllabarum.

16

Quartus in Em, siue Im, semper dabit I, vel E, sexto.
Al. Ar. E, neutrum I. dat, Sed E, far, nectar, iubar, bepar,
Plus pluri melius. Sic, Im, aut In, dantia quarto:
Es, recto & quarto. Sed Ia, cum sextus habet I.
Comparatiua tamen per A, solum, plusque vetusque,
V M, patrius. Sed Ium, dabit imber, vter, caro, linter.
Quaeque in Ia, mittunt rectum: queis addis a plustra.
Es. Is, non crescens (vates, iuuenis, canis, Vm, dant.)
Sed monosyllaba ium, praeter dux, nux, sue, grus, frux.
Ren, fur, stos, mos. Tros, grex, lex, rex, vox, laus, pes, prex.
Atque boum bos, bubus, bobus pone datiuo.
Tertius est in Ibus. Sed Atis magis neutra Pelasga.
Tres casus Graecos retinent hic saepe poetae.
Si crescat nomen: een Pallados, Hectors, Troas.

Quarta Declinatio.

Quarta dat Vs recto: dat & V. prius inuariatum.
Quatuor Vbus habent arcus, partus, tribus, artus.

Quinta Declinatio.

Es olim patrius: sed & E. ij, saepe poetae.
Erum. Ebusque caret pluralis: tolle, dies, res.

De Verborum Praeteritis actiuis, & passiuis.

Compositum, simplexque modo flectuntur eodem.
Quum geminat simplex, composito tolle priorem,
Non Posco, Disco, Sto, Do, vult currit vtrumque.

Prima

De quantitate syllabarum.

Prima Coniugatio.

Prima dat, Ani, atus: sed ūi, quod terna regebat.
 Sūt domo cūbo, sono atq; tono, crepo, tū Plico, ad, ex, In,
 Et frico, cumque veto, seco, cum neco, sic mico tantum.
 Atque lauo laui lautus: proles lni, utus.
 Do dedi atque datus: dedit atque ditus sua, ternae.
 Stio stetit ac status: composita stiti itus, & atus.
 Potum & potatum Poto: adiutus inuo inui.

Secunda Coniugatio.

ES dat ūi: atque caret: sed debet, habet, monet itus.
 Dic doctus, mistus, tostus, de censeo census.
 Di, sus, dant, video, cum prandeo, sedique sessus.
 Mordo, cum Pendeo, tondeo, spondeo geminabunt.
 Si: mulcet, mulget, terget: vrge, ardet, & haeret.
 Indulget, fulgetque, alget, Maneoque, re, per, con.
 Eminet, & fratres per ur: inbeo quoque si, ssus.
 Si, sus, dant suadet, ridet: sed torqueo tortus.
 Xi, luget, friget, lucet: tamen augeo xi, ctus.
 Cui, itus Cico, Cuius composita quartae.
 Eui dant fleo, cum pleo: sic vieo, Neo, Delet.
 Quaeque Vleo gignit, velut obsoleo, atque aboleuit.
 Dant veo, vi, tantum. Moueo, voueo accipit Otus.

Tertia Coniugatio.

EXi, etiam ab specio, & Latio. Elicio elicui dat.
 Et fugio fugi. Rapio rapui quoque raptus.
 Dat pario peperit partus. Cupio inui itus.
 Meo minxi, iclus. Iacit & facit, ecit, & actus.

Et

De Praeteritis.

17

Et capio cepi capus: Sapiro sapui, ini.
 Ab quatio cussi cussus: Fodi quoque fossus.
 Saepe ūo mittit ūi: Raro vtus, vt de Luo nata,
 Dequero: Mittit fluo fluxi: dat struo xi, ctum.
 Bo, bi, dat tantum: vult nubo, scriboque psi, ptus.
 Dico, duco xi ctus: Parsi parco peperci.
 Sed vinco vici victus, sic ducitur Ico.
 Sco, vi dat: sed itna quae à Nosco: & Posco paposci.
 Pasco, aui pastus. Disco didici: compesco ūi.
 Do, Di, Sus, N, sciendo findo fundoque linguunt.
 Sed geminat Rendo, tendo: tutudi quoque tundo.
 Pando dat passus, pansus: frendoque fressus.
 Pedo pepedi: dat cecidit cado, caedo cecidi.
 Si, sus, claudo, cedo cessi, & diuido, plando,
 Vadere, ludo, laedo, rado, rodoque trudo.
 Vexit vexta vehens: à traxit tracta trabuntur.
 Go, xi, ctus. Sed fingo, stringo, pingoque, pango.
 Deme secundo N, & pepigi à prisco dabo pago.
 Figo, & frigo: xus. Pungo punxi, pupugi, vnctus.
 Actus dant tango tetigi, frango: & ago, egi.
 Et lego legi lectus, Dego, prodigo, Egi.
 Diligit exi, ectus, Intellego, negligo iungas.
 Si, sus dant Mergo, cum spargo, tergeo, tergo.
 Lo, dat ūi, tantum: colo, consulo, occulto, ultus.
 Percello, cui sus, culit: & pello populi vlsus.
 Fallo fetelli: vello, veli vulsique vulsus.
 Tollo olim tetuli, sed nunc cum fallo carebit.

C

Mo,

De Praeteritis.

Mo, u: At psi, ptum promo, como, demere sumo.
 Emi, emtus dat emo, contra Premo pressi pressus.
 Ex cano dat cecmi: cinni sua: cernoque creui.
 Temno tenui, tenuis: Sperno spreui spreus.
 Lino, sino iui, itus: lini leui quoque lino.
 Dat pono posui positus, dixere posui.
 Et gigno genui genitus: sterno strani, atus.
 Po, psi, sed tarpo, seulpo ptus: Rumpo, vpi, ptus.
 Coquo coxi coctus: liqui liquo relictus.
 Verro verri: vpsi, vstus: cursus curro cecurri.
 Tum gero, gessi, estus: fero dat tuli: altaque latus.
 Atque satus sero seni: pauca sua erui, erus.
 Quaero quaesivi, itus: dat tero trini tritus.
 Esso, si, vel fui, itus, dat visoque visi
 Pinxit à Pinso, pistusque, & pinsita, pinsa.
 Cto, xi, xus. Pectō etiam xui, Peto, iui, itus.
 Dat mitto misi missus: meto messuit essus.
 Verto verti versus: sterto, u: viuoque vixi.
 Sisto stiti status: soluo, voluo vi, & vus.
 Nexantem à nexor Maro. Texo texuit, extus.

Quarta Coniugatio.

Quarta dat Iui, itum, anti j. Haec melius tria xi, ctus,
 Sancio, vincio, amicit, sed sepelit dabit vltus.
 Si, tus, dant farcit, fulcit, sarcit quoque sepit,
 Haurio: sed sensi tantum, sali, salutque.

Et

De quantitate syllabarum.

18

Et venio veni ventum est. Sed venco, ab ire est,
 Ab perio u: certus: vi, comperit, & reperit vult.

De praeteritis deponentium.

EX Or, finge, O, actiue, hinc tamen excipe pauca:
 Labor submitit lapsus: loquor & sequor vus.
 Passus dat patior: ratus à reor, ordior orsus,
 Experior, misereri. Ertus: fateor quoque fassus.
 Metior & mensus: gradior gressum, vtor & vsus.

De Quantitate Syllabarum.

Simplicis observant composita creataque normam
 Compositi pars prima brevis, quum l. definit, aut O.
 Deme dies medius, tibi cen, vbi que, & ibidem.

De diphthongo & positione.

Diphthongum produc: & curtam consona duplex.
 Post curtam muta & liquida anceps carmen habebunt.

De vocali ante vocalem.

Est brevis ante aliam Latij: E, ducito quintae
 Deme fides, res, spes, sio cum R breuiabit.
 Ins anceps patrius: brevis alter, profer alias.

De praet. dissyllabis: & geminatis.

Praeteritum produc dissyllabon, atque supinum.
 Sed fidii à findo, & scidit, & bibit, & tulit arstant.
 De dedit atque datum: steti status, adde quitum, citum.

C 2

Et

De quantitate syllabarum.

Etratus, & rucus, & situs, & satum, itumque litumque.
Quod geminat binas breuiat, nisi caedo, pepedi.

De praepositione in compositione.

Longa A, De, E, Se, Di, Pro, sed Re curtat ubique.
Curta A, Pro, Graecorum: procul, atque propago proterans.
For, festum, fanum, fundus, propero profiteris.
Et profugit, proneposque profecto, procella, ficiscor.
Propello variat, propino, profundo, procuro.

De Incremento nominis.

Casum, qui rectum transcendit, crescere dicas:
Hac breuiant monosyllaba, bos, crux, daps, duce, fax, grex.
Lar, lybs, mas, nex, nix, nux, ops, par, pes, phryge, pix, prex.
Sal, scobs, scrobs, slips, stryx, styx, trabs, trux, vir, vade,
vix haec.
Corripi A, iunge O inis, duc neutrum Al: Et, quoq; iunges.
Duc N. seruans vocalem: ex On consule Graios.
R breuis, Ar neutrum tendit: sed corripi bachar,
Et iubat, & nectar: Ter Graecum duc: & iberos:
Or, tendit: breue neutrum, Graecum, tum memor arbor.
Atis ab As, produc: sed anas, & Es, breuiabunt.
Longa haeres, merces, locuples, quies. Attica in Etis.
Is, breuis, absque Itis. duc Os: breue compos & impos.
Is retinens V, longum est, intercus, pecus aufer.
S, breuiat, sed P S. Graecum magis tendit, vt hydrops.
X, in gis breuiat, longum Ax. hic consule Graios.

Ex

De quantitate syllabarum.

19

Ex retinens E, longum est: Ix, Ox, Vxque sequuntur.
Curta filix, fornix, coxendis, histrice, natrix.
Adde Cylix & Eryx, calicisque, larixque, varixque.
Cappadocis, praecoxque, salix, & onyx: caput adde.
Crescens plurale A, E, O, produc I, V. curta.

De Incremento verborum.

Vltima vocalis, quam dat persona secunda.
Primi praesentis tibi sit primum incrementum.
A, longum est. Do, da breuiat, compositaque primae.
E, longum est. Rom. Rim. Ro: cum Beris & Bere curtant,
Et legor, & legerem, in primis: legere imperat, in fin.
I, breue, cenerimus, eritis, perfectaue prima.
I, longum ante V. mox quattae incrementa priora.
Anceps sit Rimus, Ritis, duc nolo, velim, sim.
O, crecens semper producitur: V. breuiatur.

De Accentu.

Accentum in se ipsa monosyllaba dictio ponit.
Exacuit sedem dissyllabon omne priorem.
Ex tribus extollit primam penultima curta.
Extollit se ipsam quando est penultima longa.

De figuris in carmine.

Vocalem perimit verbi synalæpha prioris.
M, perit ecclhissi, cum vocali praeeunte,
Syneresis binas iungit: cui, deerit, & iisdem.

C 3

Syllaba

De quantitate syllabarum.

Syllaba (vt aulai) diuisa, diæresis esto.

De vltimis syllabis.

O anceps: longa As, Es, Os, monosyllaba, N. A. V. C. I.

Exceptiones.

B. D. T. an, in breue: es, is, quin, cis, fac, bis, quis, os ossis.

Nec, ne, que, vel, ve, per. Ast, fer, vir, hic masculus, anceps.

Curat A per casus: hinc tamen excipe sextum

Et quintum, cuius rectus producit, vt Hyla.

Et breuis obis ita eia, quia, Ginta sit anceps.

E, Graecum: & quintae casus vt postridie duc.

Adde fame longis, valde, fermeque, fereque.

Iungo secundae aduerbia (sed male cum bene demtis.)

Longa doce, & similes (vide cum vale caue anceps.)

I, Graeca interno & quinto brenia: addito Moly.

Sed nisi, vbi, quasi ibi, mihi, cum tibi, cūque sibi anceps.

O Graecum, Oque secundae duc: aduerbia curtant.

En dat Inis curtum, velut On, non ternae, vt Abydon.

Attamen & tamē. An quartus modo rectus A praeslet.

Er eris Graecum (addis iber) duc, Celtiber anceps.

Graeca As, Adis breuiant: As & Es pluralia Graeca.

Curta Es Itis: penes, haud aries, abies, paries, Leres.

Is, Itis duc: plurale Is: Is verba, quae in Itis.

Os breuiat Graecis: Latinis compos & impos.

Vs, retinens V. longum est semper: Graecaque cuncta

Et quartae casus: sed rectum deme priorem.

DE

DE CONSTRUCTIONE.

Constructio, (quae Graece Syntaxis dicitur) est debita partium orationis inter se compositio.

Diuiditur in concordiam, & rectionem.

Concordia triplex est, substantiui & adiectiui: nominis & verbi personalis. Relatiui, & antecedentis.

Substantiuum & adiectiuum, numero, & casu consentiunt: vt mali corui malum ouum. Saepissimè desideratur substantiuum: vt non posteriores feram: triste lupus stabulis: dicenda tacendaque calles: saepe plura adiectiua vni adduntur substantiuo, vt superioribus proximis diebus: charissimus tuus paruus filius.

Nominatiuus in numero tantum cum verbo personali conuenit, sed omnis nominatiuus est tertiae personae verbalis, praeter ego, quod est primae, & tu secundae, vt, Deus est, illi sedent, virtus laudatur, en Priamus, ecce homo. i. adest vel venit.

Relatiuum est signum rei antecedentis, vt qui, hic, is, ille, ipse. Relatiuum semper collocatur inter duos casus nominis vnius, quorum antecedentem refert in numero tantum, cum altero conuenit vt adiectiuum: vt vidi hominē, qui homo sedebat. Sed Ellipsis alterius casus hic frequentissima est: vt, odi sapientem, qui sibi non sapit: quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Syntaxis est, quisque se exerceat in hac arte, quam artem norit: huius generis sunt parentheses illae (quae tua est humanitas) (quae vestra libido est.)

Si relatiuum, vel verbum, vel participium inter duo

C 4

nomina

De Constructione.

nomina propria, vel appellatiua posteriori respondeat, Graecum est, vt est stella, qui Mars dicitur: haec vrbs vocatur Athenae: ludi fuerunt Megalefia appellata.

Tantus, quantus, talis, qualis, tot, quot, non sunt relatiua, sed quodlibet suis verbis adaptatur, vt vidi caelum tantum, quanta est rota.

De sui & suus.

DVo ex relatiuis proprie reciproca sunt, sui & suus: quibus tantummodo vtemur, cum verbi suppositum prius aut principalius referimus: vt Ariouistus Caesari dixit, non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse. Sed si nulla potest contingere ambiguitas, hoc praecceptum non astringimur, nunquam autem continget, vbi est prima vel secunda persona, vt cepi columbam in nido suo, vel eius, vel ipsius. Nec etiam in his, & similibus, Regis est gubernare suos: natura admonet homines suae sortis. Hoc nomen Quisque, trahit ad se reciprocum, vt iustitia tribuit suum cuique. Cum hac praepositione INTER dicimus, contenti docti inter se: & contentio est doctorum inter se, vel inter ipsos.

De rectione casuum.

Genitiuus possessorem semper significat, idque actiue aut passiue. Semper a nomine regitur, vt lectio librorum Ciceronis. Sed nomen vnde regitur, sepius subtrahitur: quod ignorantes Grammatici docuerunt verba posse regere genitiuum: vt accuso te furti, magni emisti, regis est gubernare, deest crimine, precio, officium. Dicimus ite venit in mentem illius diei: Castra aberant bidui: cum in animo haberem nauigandi, supple recordatio, iter, propositum. Quinque sunt verba quae genitiuum regere videntur,

De Constructione.

21

dentur, miseret, taedet, pudet, piget, poenitet: sed genitiuus a nomine, quod in his verbis intelligitur, dependet: est enim (teste Prisciano) miseret metui, miseratio tenet me tui: & poenitet me peccati, poena peccati me tenet. Illa vero Graeca omnino sunt, desine querelarum, abstine irarum, implere ollam denariorum, eges medici, eo ad Mineruae: Graeco item more in genitiuis locorum deest locus, vrbs, vel oppidum, vt natus Romae, Aegypti educatus: domi manet, humi sedet. Item domi bellique clarus, supple, tempore, sed si addas adiectiuum genitiuo locus non erit: vt natus in magna Roma, cubat in dura homo. Dicimus tamen, domi meae, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae.

Aliquando genitiui duo ab eodem nomine pendunt: vt magna est hominum querela tuae superbiae: sed frequentius alterum genitiuorum in possessiuum mutamus, vt nocturna lectio librorum, in Ciceronis Tusculana villa mea praecceptoris officia, vestra multorum diligentia, meum praedium Prisciani, contra Vallam, nam meus, tuus, suus, nihil differunt a caeteris possessiuis.

Datiuus semper acquisitionem significat, seu vltimum finem, quare cuius orationi apte iungitur: vt Aristoteli spongiae sentiunt, utilis capiti, amicus mihi, petitur tibi argentum, mihi ita videtur, non cernitur vlli cede, vel cede maiori, vae victis, tibi expedit, mihi non conuenit.

Duplex etiam datiuus reperitur, vt sum tibi dicto audiens, delegi mihi locum domicilio, reliquit mihi pignori vestem, datur tibi hoc vitio, tu tibi id laudi ducis, habes me tibi despectui, despicatui, frustratui.

Accusatiuus aut est infiniti suppositum, aut actiuorum

appositum, aliter semper à praepositione pendet. Nam in tempore & mensura, & locorum priorum nominibus deest praepositio, vt vixit annos centum, vel per annos centum, natus ante annos centum, pendet aries libras triginta, latus vel longus vlnas duas, eo Romam: tendit Italiam, sic Rus & domum. ¶ Duos eiusdem rei accusatiuos multa verba recipiunt. Duos diuersæ rei accusatiuos nullum verbum admittit, vt mox dicetur.

Vocatiuus nullius est personae verbalis, sed rem designat, cum qua sermonem communicamus: idè non regitur, est enim veluti extra contextum orationis.

Ablatiuus à praepositione pendet, sed eleganter illa multis modis subicitur, nam in comparatione (vt, doctior Cicerone) deest Prae. In iustramento, vel modo, Cum, vt Saxo percussit, egit insidijs. In precio, Pro, vt, magno emisti, in tempore De vel In, vt, hora prima, tribus annis. In ablatiuo quem falso absolutum vocant, si sit persona, deest Sub, vt Philippo rege, me praeceptore, si vero aliarum rerum deest A, vel In, vt, lectis tuis literis coenabimus, legedis carminibus fies poeta. Huic aduerbio. Vnde, respõdet, A, vel Ab, vt palleo metu: vacuus curis: praeditus virtute. Sed in frequentiori vsu haec solent amittere praepositionem.

Prosequor, impertit, caret, affice, dignor, egetque,

Vicisio, vtor, vescor, fungor, potior, fruor, alget.

Implendi, ornandi, spoliandi, iudicijque.

De Nominibus adiectiuis, comparatiuis, & superlatiuis.

Adiectiua nomina (participijs actiuis exceptis) nullum casum regunt, nam quãdo dicimus: Romanorum primi: Romanorum doctissimi: deest ex numero. Illa vero plenus

nus rimarum: lassus viarum: integer vitae: sceleris purus: cupidus honoris Graeca sunt, in quibus deest Graeca praepositio Ek: quae apud illos genitiuum regit: dignus honore: vacuus curis: viduus pharetra: frumento copiosus supple Ab.

In comparatorum ablatiuis deest Prae: vt sanctior Cato, quo in loco particula, Quam, nominatiuum, vel accusatiuum tantum iuxta verbi naturam postulat.

In superlatis & cõparatis genitiuus ille partitionis est, non comparationis: vt Romanorum priores, Graecorum doctissimus, i. ex numero Graecorum maxime doctus.

De constructione verbi.

Diximus constructionem diuidi in concordiam & rectionem. Si concordiam spectes, omnia verba sunt personalia aut impersonalia, vt ego lego, me legere. Si verò rectionem, actiua, aut passiuua.

De verbis personalibus.

Personale, seu finitum verbum est, quod personas numeros, & tempora finit: vt amo, legissem. Personale verbum semper & necessario habebit ante se nominatiuum, vt tu doces: nos percutimur: illi frigent: vos piscamini: abite: adesdum. Aliquãdo infinitum, vel alia oratio, verbi suppositum est, vt fugere vitium est virtus: quaeritur quis primus naues inuenerit, Tribus autem modis suppositum solet intelligi: primo, in primis & secundis verborum personis: vt, legis, viuimus: secundo, in verbis ad famam pertinentibus: vt, aiunt, ferunt, praedicant: tertio, cum in verbo latet suppositum eiusdem rei, vt pluit, luccescit, deest pluuia, lux: quibus adde quinque illa verba (quae falso dicuntur impersonalia) miseret, taedet, pudet, piget, poenitet, deest miserico-

ricordia, tardium, pudor, pigritia, poena, vt diximus.

Multi recti singulares per syllepsim figuram plurale verbum exoptant dignioris personae: vt, si tu & Tullia vale-
tis, ego & Cicero valemus. ¶ Si post verbum personale se-
sequatur nomen ad suppositum pertinens erit nomina-
tiuus: vt lego inuitus.

De verbis impersonalibus.

Impersonale, seu infinitum verbum est, quod neque nu-
meros, neque personas, neque tempora determinat. Et
est duplex, Perpetuum, & Participiale. Perpetuū, vt Ama-
re, amauisse, amari. Participiale, vt Amaturum, amatum,
amandum. Sed amaturum, & amandum, à Ciceronis tem-
pore exoleuerunt. Amatum, vel amatum iri, remāsit, vt cre-
do libros lectum iri, i, legi, & venisti pecunias petitem, cu-
ius actiuum est venisti petere pecunias.

Impersonale verbum semper ante se edit accusatiuus, fac-
pius subintellectus: vt cupio me hoc scire: volo libros le-
gi, vel lectum iri.

Semper pro nomine capitur: vt, virtus est vitium fuge-
re: Tempus est abire: Cantare paratus: Non tanti emo poe-
nitere: Erat dignus amari. Aliquando verum nomen est:
vt scire tuum, nostrum viuere triste.

Si post verbum impersonale nomen sequatur ad suppo-
situm pertinens, erit accusatiuus: vt malo dici diuitem,
quàm auarum haberi: Praeceptoris interest esse probum:
Non expedit tibi fieri iudicem: vtor amico cupiente voca-
ri iustum. Sed Graecos hinc frequentius imitamur: vt cupio
dici doctus, & fieri iudex. Illa verò: Non vacit tibi esse
quieto: licet esse beatis. Graeca sunt, Latinos canones ex-
cedentia.

De

De Verbis Actiuis.

Actiuum verbum est, quod actionē significat, vt viuo,
amplector, memini. Semper & necessario transit in
accusatiuum: vt amo literas: sic delectat, iuuat, decet, oport-
et, refert, vt, hoc refert mea negotia, id est, repraesentat.
Saepe pro accusatiuo infinitum, vel, alia oratio ponitur, vt
nolo tuum velle: dico tibi ne temere facias.

Verba actiua duplicia sunt, quaedam enim transeunt in
varios accusatiuos, vt amo, lego, percutio: alia (quae falso
neutra dicuntur) vni tantum accusatiuo cognatae signifi-
cationis adhaerent: vt viuo, seruiō. Hic autem accusatiuus
cognatus (vt Pleonasmū effugiamus) rectius subicitur:
vt, filius tuus dormit, currit, gratulatur, iocatur, gaudet,
supple somnum, cursum, gratulationem, iocum, gaudium,
sic egeo, indigeo, vapulo, nascor, orior. Qui tamen accusa-
tiuus necessariò apponitur, si addendum sit adiectiuū: vt,
duram seruis seruitutem: hilarem vitam viuis: cantilenam
eandem canis: consimilem luserat ille ludam: iudicauit iu-
diciū inclytum: Endymionis somnum dormis. Aliquan-
do proprius accusatiuus transit in metaphoricum: vt, Co-
rydon ardebat Alexia: nubes pluant iustum: terra germi-
net Saluatorem.

Accusatiui me, te, se, ferè non apponuntur quoties sup-
positum & appositum, idem sunt: vt illa iam lauit, nupsit re-
gi: nox praecipitat, emer sit ex malis: bene res vertat: voluē
tibus annis, deest se, vel etiam accusatiuus cognatus. Cre-
do tibi: indulgeo tibi, subaudi, me.

Multa verba per cumulum geminant eiusdem rei accu-
satiuum: vt, Deum vocamus patrem: praecita te vitam: fa-
cimus te arbitrum: dedit agrum dotem & humilia.

Duos

De Constructione.

Duos vero diuersae rei accusatiuos nullum verbum regit. Nam in altero illorum Graeco more deest kata, id est, circa, iuxta, vel per. Tales vero accusatiuos nullum verbū respuet: vt. Quid me accusas? Quid me horres? Nihil me timeas, Plurimum te amo. Multa me incusas. Multa gemēs ignominiam. Nunc id operando. Insuevit pater hoc me.

Dicimus spargo, vel, sterno solum herbis, & herbas solo: defendo vel prohibeo aestum capellis vel à capellis, & capellas ab aestu: dono te corona, & tibi coronā, celo vel doceo te hoc, & te de hoc, & celo tibi hoc, posco te veniā & à te: sic omnia verba poscendi, inuideo te multa & tibi multa: hoc decet te, vel tibi: praesto, praestolor, antecedo, antecedo, antesto te, vel tibi: deficiunt & latent me pecuniae, & mihi pecuniae: eripio tibi & à te pecunias: imperio te bono, & tibi bonum.

De verbis passiuis.

Passuum verbum est quod passionem significat: vt viuatur, curritur. Passiuum verbum nihil praeter suppositum desiderat: vt virtus laudatur, tua res agitur: Accusatiuus actiuorum hic semper erit suppositum, nec vnquam aliter. Sed si supprimitur in actiua, etiam in passiuua subicitur, vt curritur, viuatur, egetur. Si duo sunt eiusdem rei accusatiui ambo mutantur, vt voco te poctam, tu vocaris poeta. Video te tristem, tu videris tristis. Si vero sunt diuersae rei accusatiui, ille tantum mutatur qui non dependet à praepositione, vt doceo te artes, tu doceris artes, moneo te iusta, tu moneris iusta: moneo tibi iusta, iusta momentur tibi. Nam falso quidam docent datiuum in nominatiuum posse verti.

De

De Constructione.

24

De verbo substantiuo.

Svm, es fui (cui fio vel suo admunerantur) nec actiuum nec passiuum est, sed vtrisque radix & fundamentum, habet vtrinque nominatiuum, vt Deus est charitas: fili esto sobrius: esto tu Caesar amicus. Dicimus patris est, vel patrium est castigare: regis est vel regium est gubernare: & subintelligimus officium, munus, negotium, siue consilium. Non tamen dicimus mei est, sed meum est, quia genitiui Mei, tui, sui, nostri, vestri, primitiuorum in hac parte locum non habent, ne pariant ambiguitatem.

Quod si accedat praepositio Inter, dicimus patris interest castigare, & regis interest gubernare, & subintelligimus accusatiuum pluralem, negotia, officia, siue consilia, nec tunc illis quinque genitiuis vrimur, sed accusatiuis mea, tua, sua, nostra, vestra, cuius vel cuius, vt nō mea, sed regis interest gubernare, id est, gubernare non est inter mea, sed inter officia regis.

Saepe vni aut duobus datiuis acquisitionis adhaeret: vt sunt mihi amici, tacendum est tibi: docēda mihi causa est: hoc erit tibi lucro, honori, curae. Cum nomine Opus dicimus: opus est mihi libris, & libri sunt mihi opus: & opus est facto & facere.

De participijs.

Participia suorum verborum casum admittunt, iunguntur alijs verbis: sed praecipue substantiuo per omnia tempora: & cuius temporis verbum fuerit, eiusdem ferè & participium erit: vt excita dormientem, excitauī dormientem: excitabo dormientem, dicturus fui, dicturus ero, iussus feci, iussus faciam: abstinui à causis agendis, abstinebis à causis agendis.

Primum

De Constructione.

Primum participium passiuum significat passionem: praeter pauca, quae ab actiuis in Or descendunt, vt amplexus hominem, pertaesus ignauiam: quaedam actionem, & passionem, sed diuersa syntaxi: vt comitatus illum, & comitatus ab illo, Pransus, coenatus, potus nomina sunt.

Participium in, dus, perpetuò passionem significat: vt plectendus, poenitendus, veniendum est, dicendi, cantando, ad orandum. Frustra quaerit Valla quando admittat aut respuat praepositionem: nam sequitur suum substantiuum, vt, accepi puerum docendum, & accepi ob puerum docendum pecunias: currit iterandam viam, & currit ob praemia obtinenda.

De Participialibus.

Participia tribus modis fiunt nomina: Constructione, vt, doctus iuris, jurisperitus, alieni appetens, amans vxoris, tempus est legendi librorum: Comparatione, vt, doctior, amantior, Compositione, vt indoctus, indiligens.

Sunt quaedam nomina quae participia videntur: vt, populabundus agros, vitabundus castra hostium. Item illa ocreatus, hastatus, pileatus, barbatus, laureatus, tunicatus, sed haec à nomine non à verbis ducuntur, & illa antiqua, quid tibi hanc tactio est? quid tibi hanc rem curatio est, fortè deest kata.

De Praepositione.

Praepositio ante verbum non semper intrat compositionem, sed fertur in casum vltiorem: vt, Hercules interfuit homines: & homines interest societas. Cicero, Quae si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est; Seneca. Nihil interest hos, & illa. Horat. villa quae superest Claudi cauponas, idem, nequid medios intercinat actus.

Idem,

De Constructione.

25

Idem, cum sol Oceano subest. Cicer. hic tibi Cato rostra aduolat. Tacitus, aduoluitur genua illius. Horat. vtinā intererem nuda leones. Idem. desine interludere virgines. Caesar, exercitum Rhenum traducere. Livius, hae Siculo- rum querelae domos primum nobilium circum latae, sic interfluere urbem, moenia, exercitum: apud Cursum: sic mea interest, vestra interfuit, pro est inter mea, subaudi, negotia: & haec ad Anastrophen sunt referenda.

Praepositionum quaedam semper accusatiuo haerent, vt ad, apud, & c. quaedam semper ablatiuo, vt diximus, hae vero sunt dubiae: in, sub, super, subter.

In, significans motum, seu transitum, accusatiuum regit vt via ducit in urbem: hanc mihi in manum dat: & cum actio differtur: vt, in diem istuc erit: praesens in tempus omittat: & cum capitur pro contra, vel erga, vt ingratus in praeceptorem, in parētem pius: Quam significat aiquid in loco fieri regit ablatiuum, ego in portu nauigo.

Sub, si motum significat accusatiuum amat: vt sub terras ibit imago, sub galli cantum, sub eas literas recitatae sunt tuae, sine motu frequētius ablatiuum: vt sub pedibus, sub iudice. Dicimus sub idem tempus & sub ipsa die. Aliquando subiutelligitur: vt Caesare duce, Platone magistro: id est, sub Caesare, sub Platone.

Super, pro de, ablatiuum poscit vt multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Cic. sed super hac re nimis, in reliquis fere accusatiuum, fama super aethera notus. Dicimus super fronde & super arbore, si quietem significamus: super arborem si motum.

Subter poetice tantum reperitur cum ablatiuo, vt subter densa testudine.

D

De

De Aduerbio.

ADuerbia nullum omnino casum regunt, nisi pro nomine capiantur: vt crurum tenuis, abūde gloriae, vbi- que gentium, satis testium, pridie eius diei, postridie ludorum, in reliquis est ellypsis: vt ò curas, hei mihi, en Priamus, ecce homo, heu me, vae victis.

Vbi significat locum in quo fit aliquid: vt Ambulat in foro. Cui respondent aduerbia Hic, istic, illic. Si respondeant nomina semper erunt in sexto casu cum In, expressa vel tacita: vt in rure, vel ruri, Burgis, Hispali. Nam cum legimus: Habitat Romae, natus Toleti, vixit Aegypti: deest in vrbe, oppido, prouincia.

Vnde, i. à quo loco, respondent Hinc, istinc, illinc. Inde, eminus, cominus, foris, aliunde. Et nomina in sexto casu cum praepositione A, vel ab, ex, de, e. Vt coelo de coelo: de rure vel ruri: Roma de Roma.

Qua, non est aduerbium, sed sextus casus. i. qua via: cui respondent ablatiui Hac, istac, illac, quaquam, quauis, quacunque. Et ablatiui locorum cum In: vt, In qua via iturus est in Latina, in via sacra. Aut damus accusatiuum, cum Per, vt vagatur Italia, in Italia, per Italiam.

Quo est accusatiuus pluralis suppressa praepositione Ad, vel In. i. ad quae loca. Cui respondent accusatiui antiqui Huc, istuc, illuc: vel Hoc, isto, illo, eo, aliquo, quoquo, intro, foras, peregre. Saepe additur praepositio: vt quoad adeo, vsque adeo, quocirca.

Huius generis sunt aduerbia Quorsum, horsum, istorsum, sursum, deorsum, rursum, prorsum, dextrorsum, sinistrorsum, aliorsum, retrorsum, introrsum, venum, pessum.

De

De Coniunctione.

Coniunctionis officium est sententias, non casus, aut similia verba connectere, vt emi librum drachma, atque etiam minoris. Non sunt coniunctiones Quare, quāobrem, quapropter, sed nomina cum praepositione: vt quare de re, ob quam rem, propter quae. Hae coniunctiones semper postponuntur, q; , ne, ve, quidem, quoque, autem, vero, etiam.

De figuris Constructionis.

Figura est anomalia siue inaequalitas partium, quae fit per exuperantiam, per defectum, per discordiam, & inuersum ordinem. Sunt igitur quatuor figurae, Pleonasmus, Ellipsis, Syllepsis, Hyperbaton.

Pleonasmus, seu Parelcon fit, quum ad legitimam constructionem aliquid additur: vt, A des dum: Iteradum eadē ista mihi: magis beatior: maxime pessimus, viuere vitam, pugnare pugnam.

Ellipsis est defectus dictionum ad legitimam constructionem: vt paucis te volo: noctuas Athenas.

Zeugma quoque, id est iugatio, vel connexio defectus est verbi, seu dictionis in aliqua oratione expressi, quum in alijs desideratur: vt, vtinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit, Lilius, Ego, populusque Romanus populis Latinis bellum indico, facioque.

Syllepsis. i. conceptio fit, quoties scriptor aliud genus, vel numerum concepit, quā scripsit: vt, Vbi scelus est, qui me perdidit? Duodecim millia signati: pars in frustra secant.

In Syllepsi numerorum quaerimus digniorem verbi personam: vt, Ego & Cicero valemus.

D 2

generum

generum ad masculinum fit relatio, si ibi sit: sin minus ad genera ibi expressa. Exemplum primi. Virg.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum.

Quemque sibi tennes nascentem arcessere vitas.

Exemplum secundi: Sueton. In libera ciuitate linguā, mentemque liberam esse oportere. Quum vero multa praecedentia, cuiuscunq; generis sint, per neutrum referimus: non Syllepsis, sed Ellipsis est: vt virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Ouid.

Classe virisque potens, per quae fera bella geruntur.

Hyperbaton, siue Hyperbasis est vocum transgressio, & ordo perturbatus: cuius partes sunt, Anastrophe. i. ordo praeposterus: Mecum, tecum, secum, nobiscum, & mea interest, pro est inter mea negotia. Item Tmesis. i. sectio: vt Septemque Triones. Est & Parenthesis quum secatur oratio: vt, Huc (si me amas) accede. Est & Synchesis. i. turbatus & confusus ordo. De his late Minerua.

De Hellenismo.

Hellenismum, siue Graecam syntaxin vocamus, quum Latini ita Graecos imitantur, vt Latina norma defendi nequeant.

Trahitur casus ab alio casu, dummodo alter regatur: Plautus: Sed istum, quem queris, ego sum Cic. Aliquid agis eorum quorum consueuisti.

Trahitur etiam casus inter duo verba à non suo verbo. Terent. Hanc metui, neme criminaretur, pro haec.

Trahitur etiam genus à genere: vt, vidi templum, quale est mons. i. qualis. Est stella, qui Mars dicitur pro quae.

Saepe Graeci ante infinitum praemittunt rectum: vt, Cupio esse diues, pro diuitem. Ouid. in Fastis.

Sen

Sen genus Adraasti, sen furtis aptus Vlysses,

Sen pius Aeneas eripuisse ferunt.

Sepissime ponunt Graeci accusatiuos verbis, aut nominibus suppressa praepositione Κατά: vt fractus membra, frangitur membra, docetur carmina, purgor bilem.

Vtuntur saepe genitiuo suppressa, praepositione ἐκ, vel ἐξ, vel, ἐπι: vt integer vitae, scelerisque purus: eges medicis: implentur veteris Bacchi: Abstine irarum, desine querelarum.

De praeceptis haecenus.

ANNOTATIUNCVLAE.

Quoniam Minerua nostra dilucide, vere, atque ordine Grammaticorum tenebras discutit: & praeceptorum, quae hic traduntur, exactam reddit rationem: hic tantum aliqua, quae ad has institutiones explanandas spectant, obiter percurramus.

Datiuo sensu, vel sensui. Quam sit in vsu datiuus in V: abũ de docet nostra Minerua lib. 3. cap. 9. vbi exploditur foetidum illud supinum in V. Adde etiam hic alia exempla: Propertius lib. 1. Alternae facilis cedere lympha manu. Virg. 8. A Eneid. Altissima visu. A Eneid. 6. teq; aspectu ne subtrahere nostro. Apuleius lib. 8. Metamor. Si luctu legitimo miserimae foeminae necessarium concesseris tempus.

Acer, acris, acre. Terminatio in Is, saepe masculinis & foemininis accommodatur, vt breuis. Terent. Eun. Quid tu es tristis? Quidue es alacris? Virgil. 5. A Eneid. Ergo alacris, cunctosque caet. Et. 6. A Eneid. Alacris palmas vtrasque tendit. Ennius (vt citat Priscianus) somnus acris. Cic. in

Annotationes

Rhet: locus celebris, an desertus. Idem: annus salubris, an pestilens. Tibull. lib. 2. Deus celebris. Asconius Paed. 2. Ver. Alacer, siue alacris, vtrunque enim dicitur, est is, qui viget sensibus vniuersis. Quin & terminatio in Er, foeminis adiungitur: vt in carmine Osceno: Tener vaccula: & celer puella. Vnde Alciatus in Emblem. de Ate: Euolat haec pedibus celer, & pernicious alis.

Datino domui, vel domo. Horat. lib. 1. Epist. Ponendaeque domo quaerenda est area primum. Cato de re rust. c. 134. & 138. saepe repetit: domo, familiaeque meae.

Ablatino à domo, vel domu. Plaut. Milite, act. 1. Ex hac domu. Idem Mercat. Ab se domu. Tibull. lib. 3. eleg. 3. citante Brissonio. *Conspicuisque domu.*

Accusatio ambo, duo. Plaut. Epid. vos video ambo aduenire. Idem Bacch. Ambo vt necem. Virg. Si duo praeterea tales Idea tulisset Terra viros. Plaut. Mostel. Quae senes duo docte ludificat.

ANNOTATIONES IN GENVS nominum.

Illud imprimis acriter aduertendum, & saepe pueris inculcandum: Propter sola adiectiua reperta esse in substantiuis genera. Nam si adiectiua non essent, nihil esset opus generibus. Quum enim dicimus: Reuereor patrem: Ne laedas hominem: Exclade canem: non refert cuius sit generis, donec addendum sit adiectiuum. Nec adiectiua genus habent, sed terminationes praescriptas ad genus: vt paulo ante diximus. Hinc iam colligamus, Genus in illis nominibus non esse quaerendum, quae adiectiuis adiun-

gi

In genus min. 28

gi non possunt. Qualia sunt Ego, Tu, Sui, & Deorum & hominum nomina propria. Si enim dicas: Tu es doctus, sed ille est doctior: deest homo, vide Homo in Ellipsi. Quin- & nomina propria montium, fluuiorum, vrbiū non solent recipere adiectiuum. Nam in magna Tarento deest vrbs: in molle Tarentum, deest oppidum, vide Ellipsin. Causas quare in Minerua. lib. 1. cap. 8.

Prima igitur regula datur, non de proprijs nominibus hominum, sed de illorum officijs, vt poeta, scriba, agricola, coelicola, orator, mercator. Feminarum vt Nympha, ancilla, obstetrix: & multa in Trix, Officium porro hic latissime sumitur, vt pater mater, frater soror, auunculus matertera, focer, focrus, eunuchus, & similia. Agricultura, praetura, seruitus, episcopatus, non sunt hominum officia, sed nomina ipsorum officiorum. Nomina vero Deorum, pro rebus quibus praesunt, adiectiua suscipiunt: vt Tellus arena: dubio Marte pugnatum. Hora. Cupidine falso. *(Inferiora etenim.)* Sensus est, Nomina generalia vrbiū, fluuiorum, herbarum, auium, gemmarum, montium, nauium, & arborum, etiam si non exprimantur postulant suum adiectiuum. Nec enim, vt aiunt, nomina vrbiū, nauium, & poematum sunt foemina: sed in magna Roma deest vrbs: magna Centaurus, nauis: Eunuchus Terentiana, fabula: magnus Albula, fluuius: dictamnium pota, herba, Delphica laurus, arbor, vide Ellipsin. *(Raro inspicite fines.)* Aliquando, inquit, terminationem nominum magis sequimur: vt durum robur: longum laburnum: rectos cupressos dixit Ennius: Palladius lotus, Martial. lib. 8. & Plin. lib. 16. c. 10. arbores, quos tubulos vocant. idem lib. 24. c. 8. folia eorum tenerrima: loquitur de platanis. Graecorum in hac parte mira varietas: saepe sequitur

D 4 termi-

terminationes, itaq; & masculine & foemine proferunt. Hinc in sacris Biblijs legimus: Praeparat ibi buxos multos & Quasi libanus non incisus vaporavi habitationem meā. Itaque pinaſter, oleaſter masculina ſunt iuxta terminationem: ſed ſi dicas magna oleaſter, deest arbor. Sic dicitur Martius Narbo, & barbara Narbo: Hyppo regibus dilectus. Silius lib. 3. Ad Sycionem oppugnandum. Cice. Att. lib. 1. Arduus Acragas. Virgil. idem dixit altum Praeneſte, & alibi Praeneſte ſub ipſa. Horat. Anxur impositū ſaxis. Ouid. Candidus Anxur, idem Sulmo vberimus vndis, vide Ellipſin. ¶ *Non variata.*) Nomina non declinata (niſi ſint adiectiua, vt nequam, & numeralia) neutra ſunt: vt literarum nomina. Item.

Hippomanes, cacoethes, Nar, gib. ſpinter, & I. V.

Cepe, adde cete, Tempe, Soracte, melosque.

Gauſape, eposque, chaos, nil, & frit, faſque, nefasque.

De genere dubio.

Genus dubium proprie vocamus, quo autores vſi ſunt ſine discrimine nunc masculine, nūc foemine. Itaq; vulgus, & penus, & ſpecus non numerantur inter ambigua, quum neutra reperiūtur. Multa erant olim ambigua, quae nunc nō ſunt: vt callis, cinis, funis, aluus, colus, acus. Multa etiam ex dubiorum numero reieci, quae alij admiserant: vt nomina animalium quae ſub vno ſine vtrumque ſexum ſignificant: haec enim epicoena dicūtur à Graecis, ſed ſunt masculina vt coruus, bubo, aut foeminina, vt aquila, dama, vide Foemina in Ellipſi. Cardo masculinum eſt, apud priſcos etiam foemininum, calx pro calcaneo ambiguum: pro lapide cocto Graecum eſt, & cum aspiratione debet ſcribi chalz, eſtque ſemper foem. Dies ambiguum, etiam

etiam in plurali. Cice. pro Plan. ò reliquas dies omnes noctesque, quibus. Finis ambig. vide Ellipſim. Forceps, forpex, forſices idem ſunt, ſed diuerſa ſcriptura. Alij volunt inter ſeſe differre, quos reprehendit Charifius lib. 1. Linter ſaepe ſoem. ſed masculinum quoque eſſe tum aliqua teſtimonia docent, tum lintriculus deminutum quo vtitur Cicero lib. 10. Att. Puluis Hetrufca dixit Catullus. Penus ſecundae vel quartae ambig. Sed penus oris, & penum, & penu, neutrum. Idem dicendum de ſpecus. Varix ambig. apud Cornelium Celfum lib. 7. capit. 17. & 32. Seneca Epiftola. 68. dum varices exſecandas praebet: foemininum eſſe indicat etiam varicula. Nomina Graeca in Os, quae Latini vertunt in Vs, mire variant apud illos, nec certa regula conſtitui poteſt.

De genere terminationis.

Discant pueri variam terminationem aut declinationem varium genus efficere. Nam vt diximus, Penus oris, & penum peni, & penu penu, neutrum eſt, at penus, i. & penus penus ambig. Panther eris maſc. Panthera, ae, foem. ſic ſtater, crater: barbiton, i, neut. barbitos ambig. ſic coſtō, Ilion. Tiaras maſc. tiara foemin. hoc ſale, hic ſal, hic caſſis caſſis pro rete, ſed melius in plurali caſſes, haec caſſis diſ, vel caſſida ae, p galea, hic retis is, hoc rete is. Varro, Plautus, & antiqui ſemper ſcripſerunt haec canes, vnde canicula; poſtea factum eſt hic canis, vnde caniculus, vomer, & vomis idem ſunt, ſicut mugil & mugilis.

A. & E, foemineum.) Vt ferula, muſa, Grammaticae, rethorice, paraſceue. Adria fortassis nullius eſt generis, quia proprium nomē, legimus, vagus Adria, inquietus, improbus, ſed deest ſinus, & in ipſo ſinu ciuitas eſt eodem nomine.

Silius lib. 8. Statque humectata Vomano Adria. sub. vrbs, vel ciuitas, vide Sinus in Ellipsi. De polenta: nugis armati digladiantur Grammatici, foemineum omnino est, versus Ouidij ex lib. 5. Met. sic legit Turnebus. Prodit anus, diuāque videt, lymphamque roganti Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta, id est, mulsum dedit quod coxerat polenta tosta. (¶ *O mas.*) Vt cento, carbo, titio, pugio, pernio papilio, vespertilio, curculio. Vnedo pro fructu mascu. si inueniatur foem. deest arbor, Turbo turbonis semper, nam turbinis est à recto turben, ira Charisius. Cudon, burdon, ligon, harpagon, mangon primae fuerunt positiones, legimus enim cudonas, & harpagonas Graecos accusatiuos. Sed in his & similibus postea N. detrahi consuevit, vt Plauto, Brito, Agamemno, vide Priscianum, lib. 6. (¶ *Et verbale in Io.*) Vt portio à partior, ratio à reor, conditio, regio, ditio, natio, obliuio. Male per corpus explicant hanc regulam: nam ternio, quaternio, senio corpus non habent, & sunt mascu. Rursus regio, possessio corpus habent, & sunt foem. vide vallam lib. 4. cap. 2. vnio pro gemma tantum apud Latinos accipitur. (¶ *Do, Go, foe.*) Vt acredo, dulcedo, cupedo, inter capedo: libido, crepido, solitudo, habitudo, testudo, fortitudo, solitudo, valetudo (barbara sunt albedo & nigredo) suffrago, caligo, rubigo, fuligo, ferrugo, aerugo. Homo, latro epicaena masculi: Nemo adiectiuum, vt nemo homo, nemo vicina apud Plaut. nemo dies apud Prudentium, & non nemo, id est, aliquis apud Ciceronem. Praesto aduerbium est. Plaut. Merc. Atque istos rastros villico praesto ipse facito coram vt tradas in manum. Idem Persa. Nam ibi tibi parata praesto est. Terent. andr. Ipsum adeo praesto video cum Dauio.

Nomina

Nomina in I, & V, non variantur, ideo hic non apponuntur. (¶ *C. T. L. Vm, neut.*) Vt lac, olim hoc lacte, haec concise & neutraliter protulit Horat. nam propriè halex foem. Caput, occiput, lynciput (reliqua à caput adiectiua sunt, vt triceps, centiceps) vctigal. tribunal, puteal, cervical, mel, sel, nil, sed hoc non variatur, In OI, & VI, nulla sunt neutra. Vm finita sine vlla penitus exceptione sunt neutra, vt scortum, mancipium, Glycerium, Dorcium, Dinacium: quia Graecis diminuta sunt. Si tamen sint nomina propria non recipient adiectiuum. Et quum Terentius dixit Mea Glycerium, subaudi amica (vt docet etiam Priscianus.) Nam sic dicimus Cicero meus. s. ciuis, amicus, homo, &c. (¶ *N. mas.*) vt Titan, Azan, delphin, vel delphis, Python, canon, & illa quae supra retulimus ligon, harpagon, vdon, cudon.

(¶ *Men, neutrum.*) vt carmen, limen, lenimen, flamen pro vcto, nam pro sacerdote mascul. Hymen vero proprium est, pro carmine nuptiali aut membrana, qua foetus inuoluitur, masculinum est. (¶ *On, secundae, neut.*) vt enchiridion, eulogion, encomion, symposion, barbyton, cry stallon, costio, Ilion, quae si finiantur in Os, erunt foemina, vel potius ambigua.

(¶ *Ar neut.*) Vt coclear, laquear, torcular, puluinar. (¶ *Er, masc.*) Vt ager, agger, anser, asser, cancer, carcer, caper, culter: imber, liber, passer, vesper, veper quo vsus est Columell. libr. 11. capite. 3. sed vepres in plurali frequentius. Et multa in Ter, vt Auster, oleaster, pinaster, praester. Et Graeca, vt panther, clyster, praester, halter. Tres fiseses dixit Plinius libr. 20. cap. 5. Later, melius laterpicium, zinziber non dicitur, sed zinziber in declin. At vero September, October,

ber, Nouember, December adiectiua sunt, vide Mensis in Ellipfi. ¶ *Or, masc.*) Vt candor, nigror, amor, fulgor, sopor, cruor, rumor, moeror, dolor, color. ¶ *Vr, neut.*) Vt guttur, sulphur, murmur, ebur, femur. Furfures, masc. etiã in sing. Plin. lib. 18. c. 9. & lib. 26. cap. 2. Nomina in S. foemina sunt pleraque omnia. ¶ In As, vt aestas, pietas, maiestas, iuuentas, & anas, olim haec anatis is, & alia innumera. ¶ In Es, vt seges, abies, sanies, res, spes, quies, requies, molles, vulpes, & haec canes olim, vnde canicula, haec compedes à compedio, non compes, haec pecudes dis, non pecus, haec sepes, vel seps. ¶ In Is, vt pellis, valis, bilis, ouis, cuspis, nauis, clavis, vis, pestis, vestis, peluis, turris, pyxis, febris, apis, nõ apes vt somniant. ¶ In Ys, Graeca, vt Chlamys, chelyx, pelamys, Erinnyes, pitys. ¶ In Os, duo tantum Dos & cos. ¶ In Vs, illa quae excipiuntur à regula. ¶ In S. cum consonanti: vt ars, plebs, seps. Nunc singula repetamus Composita & deriuata ab As asis sunt masc. praeter vncia, sunt autem hae: vncia, sextans, quadrans, triens, quincunx, femis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, Composita sunt, vt semissis, decussis, centussis. Es, compposita à Pes pedis, adiectiua sunt, vt bipes, tripes, quadrupes, compedes à compedio, non à pes, foem. ¶ Es plurale, vt Coelites, penates, annales, pugillares, casses, sales, antes, Manes, lemures, furfures, tuberes pro quodam fructu, proceres, sentes, vepres, vnde veprecula, non vepretula, vt citat Thesaurus ex Cicer. Citantur ab aliquibus aliqua pluralia in Es foemina, vt Alpes, opes, compedes, sordes, nares, Gades, lactes, grates, sed falso. Nam Alpis rectum est singulare ex Lucano & Claudiano: fer opem, & non opis est nostrae, legimus Cõpede grata dixit Horat. & rectum singulare est haec compedes

pedes à Compedio teste Varrone & Nonio, non à pede, vt putant. Collecta sorde dolentes auriculas dixit Horatius & rectum est, haec sordes. Emunctae naris homo, dixit idem: rectus est, haec naris, quo vtitur Ouidius. Gades iocosae. s. insulae. Sed Plinius lib. 5. cap. penult. Gadis saepe dicit in singulari. Lactes, masculinum est non foemininũ. Grates in nominatiuo & accusatiuo plurali factum est à Graeco Charites, cuius singularis est haec charis.

Et Itis crescens.) Nomina in Es, mittentia genitiuum in Itis, sunt masculina: vt limes, fomes, termes, trames, palmes, gurges, poples, cespes, stipes, ames, merges, apud Plin. lib. 18. cap. 30. legendum (ex Columella lib. 2. cap. 21.) inter duas mergas spica distingitur. ¶ *Quibus addito Graeca.*) Graeca in Es, mascul. vt Soractes, Bootes, gagates, pandectes, ammodites, sorites, cometes, planetes, magnes, tapes, lebes & acynaces, non acynacis, vt quidam scribunt. Ex nominibus in Is, multa sustuli contra Grammaticos. Nam aedilis ad officia virorum pertinet, aut potius est adiectiuum, & deest homo: sicut bippenis, deest securis, & aqualis, deest vrceus, vide Ellipfin. Corbis semper est foemininum, vt messoria corbis. Nomina in Nis, mascul. vt amnis, crinis, ignis, panis, penis, cinis. Catullus tamen dixit, acerba cinis. ¶ *Os masc.*) Vt lepos, honos, flos, mos, ros. ¶ *Vs masc.*) vs secundae, vt equus, asinus, mulus, fluuius, agnus, coruus. Vs quartae, vt sensus, senatus, visus, auditus, gustus, & gustatus. Ficus secundae vel quartae foemin. etiam pro morbo. Nam quũ dixit Martialis: Dicemus ficos Caeciliane tuos: interpretor familiam tuam. i. omnes tuos: vt alibi, ficosa est mulier, ficosus & ipse maritus, Filia ficosa est, & gener, atque socer. Pecus in recto pro vna bestia nunquam legi.

Rectus erat, vt credo, haec pecudes, is. ¶ *(P, ternae neut.)* vt pecus oris, rus, rhus, tus, vel thus, crus, ius, pus puris, corpus, decus, tempus, acus eris, rudus, nam ruder inauditum est. Composita à pûs podos mascul. vt tripûs, apûs, chitropûs non chitrapûs, lagopus, polypus, dasipus. Grus posui masculinum vno solo Horatij testimonio lib. 2. saty. 8. Mēbra gruis sparsi sale multo. Quum videtur foemininum de est auis. Variata per vtis & vdis, vt salus vittus, seruitus, iuventus, senectus: palus, subscus, & laus, fraus intercus non reperitur in recto, sed aquae intercutēs. ¶ *(X, dato foemin.)* Nomina in X, monosyllaba & plurisyllaba foemina sunt vt pax, fax, lex, nix, pix, nox, vox, nux, crux, lux, lodix, perdix, filix, tomix, non tomex, aut tomice, mastix cōtra multos. Vibix, non vibex, sandix contra multos. Spadix Graecis foemin. Virgilij locus (honesti spadices) nihil probat, qui obscurus est & aliter dispungendus. Voluox in vsu nō est, sed conuoluulus. Vide Plin. lib. 7. capit. vltimo. Solox, & celox adiectiua sunt, vt lanae soloces, naues celoces, vide nauis in Ellipsi. Calyx Graecis semper foemininum, vt in lib. 7. epigrammaton Graec. & 6. Iliados: Plinius masculinē protulit, lib. 15. capit. 22. & 23. sit sane ambiguum. Pharinx, & larinx apud Graecos ambigua sunt.

In Ax, & Ex polyss. masc.) vt corax, nycticorax, dropax, stox, vel styrax. Pollex, index, latex, ramex, culex. Plautus tamen in Cassina dixit cana culex, sed lusit in genere sic vocans senem amatorem. Lucanus dixit, Et natrix violator aquae, sed figurate, vt ait Priscianus. Sed quid mirum si dicitur: Aurum consolator, & vinum exhilarator, & quidam non male dixit, virgo Maria intercessor nostra, sed ego dicerem intercessor noster. Vt dicitur filia mea

sit

fit mens haeres. Politianus dixit: Flet viduus perdix, referens ad marem.

A N N O T A T I O N E S I N Declinationes.

IN Declinationum regulis ea tantum tradimus, quae à propositis paradigmatis discrepant. Ridiculi enim sunt & morosi examinatores puerorum, qui regulas acriter exigunt, quare poeta & tabula faciunt genitiuum in ae, & accusatiuum in am: cum ad manum sit musa musae, quod est paradigma primae declinationis.

Prima dat. A: nostris.) Nomina primae declinationis mittunt rectum in. A. pro Latinis. As, Es, E, pro Graecis. Sed nomina in. E. faciunt genitiuum in Es, datiuum in. E, accusatiuum in En, ablatiuum in E. Iuuenal. Penelope melius, melius torquetis Arachne.

In datiuo & ablatiuo ineptè inculcat Valla, & eum sequuti mulabus, deabus, & libertabus. Nos vsum loquendi docemus, non abusum. Scio antiquissimos sic locutos ex quibus citat Charisius dextrabus, eabus, raptabus, paucabus, puellabus, duabus, pudicabus, portabus, oleabus, & ex Plauto hibus. Sed quis ferat has sartagine loquendi. Cur non potius Priscianum audimus, qui lib. 7. de datiuo primae sic ait. Multa alia quoque contra regulam vitiose, & in his & in alijs casibus vetustissimi protulisse inueniuntur, in quibus non sunt imitandi. Haec ille. Sed accipe testimonia quae debeamus imitari. Cic. Duabus animis suis. Curt. lib. 3. Rati actū esse de dominis suis. Statius Achill. Charisque para connubia natis, & in Pandectis de

Vsuris

Vsuris. l. Equis. Columella lib. 6. cap. 36. potest à tenero con-
versatus equis, familiariter earum consuetudinem appete-
re. Varro lib. 2. cap. 1. Rust. Sed ex his equis, qui nati pulli,
non plus triennium viuunt. Quo pacto enim erunt in mu-
lis, & pastoribus nouenae partes. Ibidē. Deme, si vis, duas
res de mulis, admissuram & parturam. Martial. lib. 14. His
tibi de mulis non est metuenda ruina, titulus est: Mulae pu-
miliae, Plautus Stichus. Sed ego ibo intro & gratulabor ve-
strum aduentum filijs. Ouid. 13. Metam. Et totidem natis,
& D. Hieronymus. 1. Reg. 10. A finis, non a finibus dixit. Ci-
cero tamen pro Rabir. Per duell. dixit Ab Ioue Opt. Max.
caeterisque dijs, deabusque immortalibus pacem ac veniā
peto. Sed imitatus est Demosthenem pro corona, quem ali-
ter exprimere nequibat. *Theois euchomai, pasi Kai, pasais.* Li-
uius lib. 4. dec. 1. confugit cum duabus filiabus virginibus.
Sed quis non videt cacophaton? quare filiabus & liberta-
bus permittamus iuriconsultorum labyrinthis, nos, rectū
teneamus.

(*Secunda declinatio.*) Sex habet fines, Er, Vs, Vm, & Vir
cum compositis, vt leuir, treuir, & satur, in Eus: Græcum,
vt Pentheus. (*Vir puer.*) quasi dicat genitiuus non superat
nominatiuum, sed multa quae olim fuerant integra in re-
cto, nunc patiuntur apocopē, ideo videntur crescere in ge-
nitiuo: vt, satur, presbyter, vir, puer, Liber pro Baccho, aut
quando adiectiuum est: gibber, adulter, socer, gener, iber,
caeter, prosper, & composita à gero & fero: vt, armiger, sig-
nifer. Liger non est huius, sed tertiae declinationis.

(*Sed proprium Per Ius.*) Nomina propria in Ius, aliquando
dicuntur facere vocatiuum in. E. vt, Tirynthie apud Sta-
tium. 3. Sylua. & Hormic. 7. Theb. & Sperchie. 2. Achill.

Cyllenie

Cyllenie apud Manilium, & Antiquarie apud Polit. sed
haec non sunt à nominibus in Ius, sed à Graecis in Os, vt
Cyllenios. (*Orpheos Androgeo.*) Sensus est, in genitiuo poe-
tae dicunt Orpheos, Peleos, Pentheos, & etiam Andro-
geo pro Androgei. Virg. 6. AENEID. In soribus lethum An-
drogeo, & in accusatiuo Orphea, Pelea. Sed haec merè
Graeca sunt, & è suis fontibus haurienda. (*De tertia Decli.*)
Genitiuus singularis huius declinationis, melius vsu ad-
discitur quàm regulis: nihilominus tamen haec notanda
duximus. Multa in hoc genitiuo videtur irregularia, quae
non sunt, si antiquam positionem consideres. Non quia re-
ctus (inquit Seruius) varius esse potest, debet declinatio
mutari. Et Sospater Charisius lib. 1. Omnia (inquit) in de-
clinatione vocabula non plus vna syllaba crescunt. Rur-
sus ibidem. Ancipes veteres cum ratione dixerunt: ne ge-
nitiuo ancipitis duabus videretur syllabis crescere. Plaut.
Ruden. Post altrinsecus est securicula ancipes. Haec igitur
colligamus, quae propter veterem positionem viden-
tur nunc irregularia.

Arpinâs, atis. Olim hic & haec Arpinatis, & hoc Arpina-
te. Sic Aletrinas. Mecoenas, Sutrinâs, nostras, vestras. Anio
& Nerio, Eris, quia olim Anien, & Nerien. Biceps, & reli-
qua à Caput, & Capiô, vt municeps, olim bicipes, & muni-
cipes. Caro, carnis, quia olim haec carnis. Ceres, cereris,
quia olim haec Caereris. Glis, gliris, quia olim hic gliris.
Charisius. Hepar, hepatis, quia olim hepas. Iccur, iecoris,
& iecinoris, quia olim iecor, & iecinor. Iter, itineris, imo
iter iteris, & itiner itineris. Iupiter, iouis. Imo Iupiter iupi-
tris, & hic Iouis. is. Impuber, eris, impubis. Lac lactis, olim
hoc lacte, is. Plaut. Mel mellis, Fel fellis, olim hoc melle,

E

felle.

felle. Pollis pollinis, quia olim pollen. Robur oris: quia olim Robor, sic ebur, femur, iecur. Sanguis, ipis, quia olim sanguen. Ennius. Senex senis. olim senex senecis. Plaut. Supellex, lectilis. olim haec supellectilis. Turbo semper onis: at turben facit inis. Charisius.

L. R. N. T. crescit Is, vt sal, Michael, vigil, sol, consul. Caesar, passer, color, murmur. Titan, lien, delphin, canon. Caput & composita, vt triceps. ¶ E. perdunt imber.) id est, imber cum compositis, vt october, non crescunt, sed mittunt genitiuū in is, amisso E. item nomina Latina in Ter & Ster, vt pater, mater, vter, venter, accipiter. pedester, equester. Graeca vero crescunt: vt stater, panther, halter, clyster. ¶ *In Es muliebri non crescit.*) vt ambages, clades, cautes, compages, contages, dapes, fames, feles, indoles, labes, moles, nubes, proles, rupes, sepes, soboles, strages, tabes, vulpes. ¶ *Vt, dat eris.*) Hanc regulam mutauit, vt minor fieret exceptio. In regula haec continentur: Acus, foedus, funus, genus, glomus, holus, latus, munus, onus, opus, pondus, rudus, scelus, sidus, vellus, vetus, Venus, viscus, vlcus, vulnus, ex his aliqua praetermisit Nebriss. ¶ *Hoc pecus oris.*) Multi addunt haec pecus vdis: sed frustra: Nam si rectum haberet, haec pecudes eilet: raro reperitur in singulari, vt vox pecudis: in plurali pecudes tritum est. ¶ *Mouosyllaba in Vris.*) vt crus, ius, mus, pus puris, plus, rus, rhus, thus. *S. sine vocali.*) Apud antiquos (teste Varrone) nullum fuit nomen substantiuū in duas consonantes: dicebant enim sepes pro seps, partes pro pars, duces pro dux, reges pro rex, hyemes pro hyems.

In Ex polysyllaba.) vt Aquilex, carex, cimex, codex, cullex, imbrex, index, iudex, pellex, podex, pumex, remex, ver tex.

tex. Vibex non debet scribi, sed vibix, vibicis, penultima longa. Duo Graeca in Ax, faciunt actis. Hipponax, Astianax.

Foeminum Is. non.) Sensus est. Omnia nomina finita in Is, foeminina, non crescentia in genitiuo faciunt accusatiuum in Em, siue in Im. Hanc regulam ego primus constitui, quia apud Varronem & antiquos inueni plura nomina quam constituentur à Grammaticis: vt, sementim, mesim, lentim, quia olim haec lentis: partim, ab haec partis, quia olim nulla erant nomina finita in duas consonantes teste Charisio. Igitur haec sint huius regulae exempla: ouis, pestis, messis, bilis, vallis, vestis, febris, clavis, turris, restis, sementie, puppis, naus, securis.

Graeca in Is.) vt, poesis, genesis, haeresis, crasis, chelys, amufis, metropolis, Syntaxis, Alexis, Paris, Tiberis.

Sexus E. vult.) Oportet quidem has regulas obtrudi pueris: nihilominus tamen scias in hoc ablatiuo consulendas esse aures, & pro arbitrio in E. vel in I, desinere. Sed ita (inquit Consentius Romanus) consuetudo & autoritas variat, & intra hoc pugnat, vt plerique in hac parte dubium dixerint ablatiuum. Sed accipe exempla substantiuorum: Varro libr. 1. capit. 13. Rust. Fenestras habere oportet ex ea parti, vnde commodissime perficari possit, & lib. 3. cap. 3. In secunda parti: & infra: in tertia parti. Plaut. Menech. Satur nunc loquitur de me & de parti mea. Lucret. libro. 6. Ille ex aestifera parti venit annis ab Austro. Et libro. 4. Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum. Cato. capit. 37. Ex segeti vellito ebulum. Persius. Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere. Idem Satyr. 2. & acri bile tumet. Virgilius in Sileno. Serta procul tantū capiti delapsa
E 2 iacebant.

iacebant. Idem. 9. Aeneid. Discuslaeque iuba capiti. Aufonius de Occasione. Heu tu occipiti caluo es. Et libro. ff. 28. l. vltim. de haered. instituendis: licet modus institutioni contineretur. Tacitus. Fusti caput eius afflixit. Apuleius lib. 4. Paratus non fusti tantum, sed machaera percussus occumbere. Lucret. lib. 2. Nam saepe in colli tondentes pabula lacta. Idem lib. 5. Terrarum qui in orbi, &c. Gell. lib. 1. c. 3. Hac fini ames. Ibidem, qua fini, & lib. 7. cap. 3. ea fini. Cato cap. 113. ansarum infirmarū fini. Iam de nominibus neutris in E, Al, Ar, haec sunt Prisciani verba: Vetustissimi solebant huiuscemodi nominum ablatiuum etiam in E, proferre. Haec ille & citat antiquos. Ego addo, Ouid. in Ibim. Et summam Libyco de mare carpat aquam. Et. 5. trist. eleg. 2. Exiguum pleno de mare demat aquae. Lucret. lib. 1. E mare primūm homines. Catull. Cūm veniret à mare nouissimo. Quid dicam de nominibus adiectiuis? Ouid. in Epist. Hument iacultrae fonte perenne gennae. Et Fasti. 3. Amne perenne latens Anna perenna vocor. Et. 6. Fast. Extaq; de porca cruda bimestre tenet. Idem in Epist. Paridis, Fore vt à coeleste sagita figar. Idem. 15. Metam. Specie coeleste resumpta. Lucanus, lib. 7. Erepto natale feret. Horatius. Caerite cera digni. Idem. 1. Carm. Cum Tyburte via. Idem. 2. Carm. Nec purpura, venale nec auro. Varro. 2. Rust capit. 3. Collo breue, gurgullione longiore. Sueton Vespas. Conuiuabatur alsiduè, ac saepius recta ac dapsile, vt macellarios adiuuaret. Praeterea vigil, & pugil, confessione omnium faciunt in E. vel. I. at sunt adiectiua. Et si imber facit E. vel I. cur composita non facient similiter, quae omnia sunt adiectiua: vt September, &c. Nomina quoque in As, gentilia olim (teste Charisio & Prisciano) erant in Atis & ate: vt,

Arpi-

Arpinatis & arpinate. Sed in. E. & I. mittunt ablatiuum, quanuis sint qui negēt per E, quos refellit Cic. pro Cluēt. Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletinate. Idem. 5. Tuscul. Nisi ab homine Arpinate didicisset. Linius lib. 5. in Capenate agro. Idē lib. 10. ex agro Sentinate. Val. Max. lib. 6. Ex illo Mario tam humili Arpinate. Mart. Metamque lactis Sarinate de Sylua. Sunt & alia apud Plinium & caeteros. Sospitar Charisius ex Caesare, Plinio, & Varrone. Si de persona loquamur in E, fiet abatiuus: si verò, de re alia, in, i, vt ab homine breue, & ab itinere breui. Quare ab aedile semper dicendum, quia semper de homine dicitur. Haec ille. Priscianus etiam ex eodem Charisio asserit. Si nomen sit proprium ex adiectiuo nunquam per. I. ferri: vt, à Iuuenale, à martiale, à Prudente, à Clemente. Si de negotio loquaris, per I, tantum: vt, in re clementi. Ego vera illos praecipisse puto, sed melius est, vt iam dicamus vsu esse factum, vt promiscuè adiectiua omnia mittant in E, vel I, ablatiuum. Ex tam multis colligitur errasse Grammaticos, dum praecipunt nomina oppidorū, vbi aliquid sit (si sint tertiae declinationis) poni in datiuo: vt, natus Carthagini, Sycioni habitat, & iuri vitam agit. Ego assero melius dici, rure viuit, Charthagine natus, sed si illa reperiuntur, datiuos non esse, sed ablatiuos, Plaut. Mostell. veniunt ruri rustici. Terent. Phor. Opus ruri faciendum. Iustinus lib. 1. ruri iter ingressus: à pluri nunc dicimus, Charisius magis probat à plure, his verbis: ab hoc vetere, maiore, plure: non veteri, maiori, pluri. Quid quod ipse Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 80. Reperiuntur (inquit) luci, pro luce, & vesperi, pro vespere, & ruri, pro rure. Haec ille Plaut. Cistelli. Postea autem cum primo luci. Sic dicimus tempo-

E 3

si ve-

ri venito, & Cato dixit. Satisne tempore opera fient confecta, & si tempore facias. Charisius à rure vel ruri probat.

Es, is, non cres.) vt, caedes, proles, moles, labes, clades, nubes, sedes: ouis, vestis, vallis, canalis. *(Sed monosyllaba Ium.)* Haec multa sunt: vt, as, aes, ars, arx. Bes, Car, calx, cor, cos, crus, crux. Daps, dens, dis, dos. Fax, falx, faux, faex, frons, fons. Glans, glis, glos, gens, gryps. Ius. Lar, lanx, lens, lis. Mas, mens, merx, mons, mus. Nex, nix, nox. Os, ops. Pax, pars, par, praes, plebs, pix, pons, plus, puls, pus. Ros, rus. Sal, seps, scobs, stirps, styx, fors. Trabs, trux. Vas, vrbs.

Dant Vbus.) Haec tantum quatuor nomina in Vbus face re datiuum assero, ex auctoritate. P. Consentij, cuius haec sunt verba: In hac regula plerique se antiquitatem sequi destinantes. V, literam retinent, vt fluctuius potius, quam fluctibus dicant, sed consuetudo improbauit: neq; in alijs nominibus quàm vbi est ambiguitas discernenda retinetur: vt ab hoc artu artubus retenta V, efferamus, ne artes potius, quam artus dixisse videamur. Haec ille. Quibus verbis colligimus, antiquos protulisse sensibus, veribus, què admodum Optimos maximos, pro sensibus, veribus, optimis, maximis. Diomedes haec tantum quatuor enumerat. Horat. lib. 3. oda. 6. Fingitur artubus.

P R A E T.

SI verbum habet, a, in praesenti, recipit illud in supino, licet in praeterito mutetur: vt Facio feci factum: ago egi actum: do dedi datum.

Si verbum facit praeteritum in ùi, syllabas, carebit supino. Nam implicitus, doctus, census, mixtus, messus, raptus, pistus, alitus vel altus, cultus, nomina potius dicenda sunt, quod satis indicat compositio indoctus, incultus, immixtus.

us. Nullum enim compositum cum In, participium dici debet, non magis quam si comparati ex se formet: vt moestior, insulsius, altior. caet.

Si verbum caret praeterito, carebit & supino, velut haec.

Queso, aueo, serio, furit, aio, polleo, psallo.

Ambigo, cum strido, caluo, augeo, macreo, turget.

Vergoque, conuiuet, fido, lambo, scabo, glubo.

In Sco inceptiuum: & (nisi disco) Isco, vel Iscor.

Et ringor, vescor, liquor, medeor, moriorque.

Oporior, tueor, fruor: obstat nec moriturus.

Carentia supinis: ordine alphabetico.

Quod dat ùi: Quodque Esco, generantia, priuo supinis.

Atque alia in Sco: iunges aestuat, & libit, ardet.

Cedo, cado, caveo, cum cerno: degoque disco.

Elicio, fallo, fleo, tum fluo, frendeo, frendo.

Et fugio: gruo, haeret, indulget quoque, linquo.

Lugeo. lingo, manet, meto, tum mulceo, mulget.

Mando, cano, parco, pario, eum prodigo, pago.

Pendeo, cum pedo: rudo, sapio, si videoque.

Sentio, scalpo, scio, sino, scando, sitioque.

Tergeo vel tergo, tollo, trado, venioque.

Vado, viso, vrget, viuit. Finitaque in Vrio.

Haec potius participalia nomina, quam praeterita dicenda sunt. Acutus, altus, alitus, argutus, adultus, assuetus, ausus, apertus, abolutus, agnitus: Cautus, cassus, census, coenatus, contentus, consultus, cultus: disertus, eneatus, excellus: Fallus, fluxus, frictus: Ganisus: Illesus, indultus, indutus, & innumera composita cum In: Laetus, lassus, lautus, lotus: Mistus, moestus, mortuus: Naetus, natus, notus: Occultus, oblitus, ortus: Pactus, passus, potus,

pransus, profectus: profusus: Quietus, questus: Ratus: Sal-
sus, latus, situs, solutus, sepultus, sectus, statutus, strictus, so-
litus, luetus: Tacitus, territus, textus: tostus.

Quum geminat simp. Ut mordeo, momordi, aut memordi,
remordeo remordi: sic pario, tundo, cado, cecidi, incido, in-
cidi. Bibi à bibo non geminatur: vt dedi, steti: Excipiuntur
ab hac regula composita à Posco, Disco, Sto, Do. Nam con-
do, addo, vendo, credo, composita sunt à Do: sed aduerte
ab ijs etiam composita geminare: vt recondo recondidi, su-
peraddo didi, diuendo didi, concredo didi, sed abscondo
abscondi, raro didi. Composita à Curro vtroque modo for-
mant. Apulei. lib. 1. Metam. Festinans adcurri. A Conius
Poedian in Milon. Tribuni plebis adcurrerunt. Petron.
Arbiter: Paulo ante in conductum aucurri. Sueton. Ne-
rone. 3. percucurrit. ibid. 11. decucurrit. Liuius lib. 1. excu-
currisent. Idem lib. 20. apud Prisc. procucurriset. Sueton.
Galba. 18. excucurriset. Cæsar de bello Gall. procucurrit.
Cicer. 3. Orat. Procucurrit.

De prae-curro multa sunt testimonia de geminatione. I i-
uius. lib. 8. sine geminatione dixit: praecurrerunt enim ab
vrbe. Repungo solet hic addi à Grammaticis, sed ego illi
nullum praeteritum inuenio. Pungo pupugi: expungo ex-
gunxi, dispungo dispunxi.

EX PRIMA CONIVG.

SI verba primi ordinis habent As, in secunda persona,
non possunt non habere Aui. Nam, quae faciunt in ùi:
(teste Prisciano lib. 10.) erant tertij ordinis: vt neco is, fri-
co is, lauo is, sono is. Lamb. Lucr. Et fecisse olim supinum
in

in Atum indicant multa participia, vt enecatus, perfrica-
tus, defricatus, infricatus, refricatus dixit Cic. Att. 12. incu-
bata oua, apud Plin. & intonata oua: secaturus, secamen-
tū, iuuaturus, emicaturus, sonaturus, Horat. domatio edo-
matio, Cice. crepatio, cubatio, vetatio, tonatio, fricatio, &
frictio.

Quin & ipsa verba non raro reperiuntur primi ordinis.
Plin. libro. 11. 16. iucubauere. Pers. nisi si quid Massuri ru-
brica verauit. Iustinus, dimicauit. Apud Nonium leges dis-
crepauit, increpauit, & verauit. Solinus dixit, micauit, & in-
cubauit. Alcia, in Emblem. simul vna nocte cubarunt. In
libro de religione citatur ex xij. Tabulis, nec auena fru-
ges necauit, item: si pater filium ter venundauit. Itaque cu-
bo as, cubauit cubatus, sed à cumbo composita, in ùi. vt re-
cumbo is, decumbo, succumbo. A Plico composita cū Ad,
ex, in, faciunt aui, atus, & ùi, caetera in Aui, atus: vt mul-
tiplico duplico, triplico, supplico. Composita à Do, sunt
tertij ordinis, quia olim dicebāt duo is, vnde Perduo, Cre-
duo, aut fuit simplex Dido is, vel Dedo, vt ex Plauto in
Trinummo: itaque composita faciunt Didi ditus: vt addo,
condo, trado, vendo. Nam venundo, pesumdo, circumdo,
fatildo: non magis sunt composita, quàm circumduco, aut
pesum mitto, aut trado venum, aut satis accipio. Nam pe-
sum, venum, satis, aduerbia sunt, & circum, est quartus ca-
sus, vt circumduco. i. in circum.

Sto As, olim statui status, vnde Propert. libro. 2. eleg.
penult.

Nec si post Stygias aliquid restauerit vndas.

Composita à Lauo, aut potius à Luo, sunt tertiae, vt
abluo, coluo, diluo, ùi: Et passim legimus Lauo is, lauere.

Nexantem nodis dixit Virgilius, à deponente nexor artis. Vide multa in Aldi orthographia in verbo Dissecō is, *difficere*.

Ex secunda Coniugatione.

Secunda facit praeteritum in ūi, syllabas, paucissima supinum habent: Oleo quinque habet composita, in oleo oboleo, peroleo, redoleo, suboleo. Vleo antiquum (vnde Suboles, adulescens, adultus & vlesco) quatuor gignit composita: Aboleo, adoleo, exoleo, obsoleo. Absorbeo absorbit, nam absorpsit barbarum est, & in Lucano lib. 4. absorbens legendum est, non absorpsit. Participia in Vrus non probant verbum habere supinum: legimus enim placiturus, doliturus, osurus, iaciturus, noliturus, caliturus, cariturus, iturus, taciturus: taciturus enim nomen est, non participium. Cio, vel Cio, secundae vel quartae, sed composita quartae: vt concio, excio, percio. Excitus & concitus penultimam habent ancipitem. Conniueo. Apuleius lib. 11. nondum fatis connixeram, lege, Compresseram. Recensita ciuitas, non est à Censeo, sed à Censio is. Ferbeo es, ferbui: feruo is, ferui. Ab Audeo Catulus fecit Ausit: Sallustius à Soleo solui.

Ex Tertia Coniugatione.

Specio & Latio non sunt in vsu, sed composita, vt aspicio consp. desp. resp. susp. Latio quatuor format: allicio, illicio, pellicio, at elicio elicui. Quasi à quario non extat, sed excussi, concussi. Tendo tetendi tensum & tentum, sed attendo, pertendo, int. praet. port. cont. melius in Tum, ostendo in tum, & sum. Tenta pars, & extenta lego apud Pomp. Melam. Lucan. Tensisque rudentibus actae. Tundo tundi tunsam. compositum. Expansa retia dixit Plinius,

nus, Tacitus expassae fores. Antiquis vocibus quibusdam addita fuit N: vt asa ansa, mesa mensa, tago tango, frago, frango, pago pango, tesus tensus, tusus tūsus, passus pāsus, pugo pungo, tudo tundo: tago pro tāgo inuenies apud Lucanum lib. 3. 279. Pungo, & repungo caret, expunxi est in vsu. Pergo & surgo sunt à rego, quasi surego. Percello nō habet percussus. Lambin. in Horat. Sero leui satum: Olim ferui fertum, Lucanus lib. 10. coronas nardo fertas, habet octo composita Ad, con, circum: de, di, ex, in, ob, ex quibus exero & desero, ūi, ertum tantum, caetera si simplicis significationi adhaerent, dant eui itum: quae autem translate significant, erui ertum.

Ex Quarta.

Omnia verba quartae melius si habeant iui, faciunt ij: vt audiit, obiit. Cambio & raucio non sunt in vsu, ab irrauco dixit Cicero: si paullum irracuerit, sic enim legendum non irrauserit. Perio dicebant antiqui pro scio, vel inuenio: vnde peritus: eius composita sunt aperio, operio, vnde adaperio. ūi ertum: at cōperio, & reperio, eri, ertū. Haurio hausi, & olim hausum, haustum. Virgilius dixit: supplicia hausurum. Veneo, idem est quod venum eo: & venum aduerbium est, vt pessum, sursum.

De Quantitate.

Simplicis & compositi eadem est quantitas: item primigenij & deriuati. Hae regulae verae sunt, & si Grammatici multa excipiant: vt vires à vireo: à lucendo lucerna: petus à petendo: feralis à fera. Sed falluntur in etymis, vt alibi, docui.

Tempora in Ram, rim, ro, ssem, sse, seruant praeteriti quantitatem, quae saepe discrepat à praesenti, vt vide ram primam producit, videbam breuiatur: & visus, visus, visio, visurus, producant à supino visum. (Compositi pars.) Vt, bifidus, tricuspis, fatidicus, armiger, omnipotens. Sed integra seruant suam quantitatem: vt, quantiuis, siquis, plerique, tantidem, vbiq̄ue, ibidem, siquidem, quanuis hoc etiam breuiatur, introduco, sempiternus producit. i. Composita per O. Graeca sunt: vt, macrologia, rhinoceros, monoceros, Theophilus, monosyllaba, Si obijcias, cur bigae, & quadrigae producantur: dicam fere in vniuersum obseruari, vt vocales in vnum contractae producantur: vt, Di pro dij, obit pro obijt, abit pro abijt, derit pro deerit, dinde pro deinde, forsum pro seorsum, scilicet pro, scire licet. Illicet pro ire licet, vipera quasi viuipera, tibicen pro tibijcē, bigae, quadrigae, pro bijugae, quadrijugae.

Vocalem curtam.) Positio dicitur, cum duae vel plures consonantes etiam in diuersis dictionibus vocalem sequuntur: vt, arma, Deus meus, vel duplex consona in vna dictione etiam composita: vt, axis, goza, aio. reijcio, reiectus, obruo. Itaque duae consonantes in sequenti dictione nihil producant: vt, arma Troiae, arma Xerxis, arua Zephyri. Graecis tamen hoc est frequentissimum.

Post curtam muta.) Tria notat versiculus, primum vt sit natura breuis vocalis quae praecessit: vt patris, phaeretra, nam si natura longa est, semper longa manet: vt matris, cā delabrum, lauacrum, volutabrum. Deinde vt illae consonantes sint muta & liquida, non liquida & muta: vt arca. Postremò,

stremò, poetis tantum hoc concedi, nam in prosa oratione non dicitur volucris, pharetra, media longa. Obijciet aliquis, obruo, abripio, ablatas, ablego, oblitus primam habet natura breuem & sequitur muta cum liquida, nunquam tamen poetae licebit corripere, Respondeo nos hic agere de vnica & simplici dictionem obruo verò est vera positio, vt supra docuimus, nam sunt duae dictiones. Sed rursus hic ingens surgit dubium, & quibusdam insolubile. Si muta cum liquida vix potest producere vocalem praecedentem (nam hoc per licentiam poeticam carmini conceditur) multo minus duae liquidae producuntur: vt, terra, religio in quibus primae syllabae natura breues sunt, nam terra à tero, is, deducitur, & religio à re & legendo seu ligando: at constat maximam & veram esse positionem in terra & religio. Exemplo etiam rem ipsam difficiliorem ostendo. Si vir robustus & vir debilis vix hoc pondus ferre possunt, duo viri debiles multo minus poterunt. Respondeo falli eos qui putant esse aliquas liquidas natura: casu enim fieri solet vt liquecant: quando scilicet à mutis opprimuntur: vt, clastro, tra. Alioqui L. & R. (quas tu liquidas vocas) semiuocales sunt. *Diphthongum produc.*) vt coelum, soeculum: etiam sequente vocali: vt Meliboeus, Iudaeus, A Eacns, A Eolus, & prae, vt praere. Statius lib. 6. Tum verò Oeclides quamquam iam certa sequenti Praemia, quum vacus domino praerit Arion. Martian. Capella lib. 1. Praeptare caret, quid placet, atque necesse est. in illo autem Aeneid. 5. tota praerente carina, prae non breuiatur, sed fit syneresis. Idem Virgilius dixit, sudibus praeuillis: sed more Graeco: illi enim solent breuiare diphthongum sequente vocali, vt infra dicetur.

Annotationes.

Est brevis ante aliam.) Haec regula de Latinis tantum vocibus traditur, nam Graeci mirè variat. Nota haec nomina Graeca familiarissima Latinis habere penultimam longam, Darius, Antiochia, Priameus Epicureus, Aristoteles, aer, dius platea, chorea. Rursus haec primam longam, Aonia, Chaonia, Pierides, Priamides Eheu primam producit. Ohe anceps. Rei, & ei, producit Lucretius & fidei. lib. 5. Pompei, Cai, seruant recti quantitatem Pompeius Caius. Aliquando duae illae vocales coeunt. Horatius, Durus ait Vultei nimis attentusque videris. Genitiui quoque antiqui primae declinationis in ai, producant. vt aulai piçai.

Praeteritum produc.) Vt, veni, vidi, vici. Nisi sit vocalis ante vocalem: vt, fuit, luit, ruit. Reliqua praeterita & supina, quae non sunt dissyllaba sequuntur praesentis quantitatem: vt, clamas clamaui clamarum, oras oraui oratum. Exceptis quatuor quae breuiant à praesenti longo: cogo coegi coactum, gigno genui genitum, pono posui positum, possum potui.

Dissyllaba supina.) Vt, visum, lusum, fusum. Priscianus producit statum, vnde còstatum & praestatum, Citum à Cio secundae coniugationis priorem corripit, inde excito, còcito, recito & concitus à Cio quartae, producit, vnde accitus & excitus. Luca, stratique excita inuentus. Quitù corripit dicunt, & exemplo Terentiano probant. Forma non quita est nolci. ¶ *E, de, se, di.*) Producant, nisi sequatur vocalis: vt dehilco, Sed deerit apud poetas syneresis est.

Re brevis haec.) Re perpetuo brevis est: sed poetae solent saepè producere geminando consonantes: vt religio, reperit, reppulit, reddo. Lucretius lib. 1. Redducit Venus, aut reductum Dedala tellus: sic in hoc verbo fero cum Re, poetae

In quantitate.

40

addunt consonantem: vt, refiero rettuli rellatum, quod cū quidam malè intelligerent, putarunt, aliud esse refert prima longa, & aliud prima breui. Ego assero duplici. ff. debere scribi quoties longum reperitur: mecum sentit Georgius Valla, & id insinuat Nebriffensis in commentarijs cum de refert agit libro. 5. Horat. in arte. Vndè pedem referre pudor veter, aut operis lex. Sic enim legitur in antiquissimo codice, & sic legunt Lambinus, Turnebus, Achilles Stadius. Serenus, Sin etiam rutilus refertur pectore sanguis. ¶ *Pro longum.*) Pro Latinis semper est longa. Nam quae breuiant à procul vel prope componi vidètur. Vnde quaedam variant, quia nunc à pro, nunc à procul videntur componi. Propago verbum variat: pro vite producit, pro genere breuiat. Probus breuiat, quia fuit prohibus. Procella Graecum est, ideo breue.

Ex incremento nominis.

Incrementum dicitur, non quod syllaba crescens, & exuperans posituram sit consideranda, sed quod nulla sine illa sit regula incrementi. Incrementum nominis duplex est, alterum singulare, quando rectus singularis superatur vna syllaba in vtroq; numero: vt, lex legis leges legum: alterum plurale quando rectus pluralis (sic nos statuimus) vna syllaba vincitur, vt legibus, vbi le, est incrementum singulare, & gi, plurale. Hic dubiù exoritur an quemadmodum in verbis possunt esse multa incrementa, sic etià in nominibus, vt supelleçtilis, iter itineris, iecur iecinoris, biceps bicipitis. Respondeo hos & similes genitiues non esse à rectis supra scriptis: sed ab antiquis haec supelleçtilis, hoc iter, hoc iecinor, hic & haec & hoc bicipes, recte

teffe Prifciano & Charifio, itaque genitiuus fingularis nifi quam vna plus fyllaba rectum fuperabit. ¶ *A breue iunge caput.*) Nomina crefcentia in A, Graeca funt: vt emblemata, toreuma. Caput cum compositis breuiat: vt, biceps bicipitis, triceps tricipitis. Haec nomina non erant huius loci: fed hic breuitatis caufa inferuntur. ¶ *Iunge O.*) Nomina in O. facientia genitiuum in Inis, breuiant: vt, Apollo, homo, cardo. Caetera producuntur: vt, fermo, latro, Anio anifis, Nerio nerienis. ¶ *El Ol.*) Nomina finita in L. fide fe habent. Propria in Al, breuiant: Belial, Annibal, A fdrubal. Neutra vero producunt: vt, toral, puteal, cervical. In El, & Ol, producunt: vt, Michael, Vriel, Michol. In Il, breuiant, vt, vigil, pugil, mugil vel mugilis.

Nomina in N: fi feruant in obliquis vltimam recti, producunt: vt Titan, Pacan, Acarnan: Hymen, lien, lichen, fplen, attagen. Delphin, falamin, Eleufin, Quae non feruat vocalem breuiantur: vt carmen lumen, pecten, cornicen, lyricen, tubicen. Nomina crefcentia in On, omnia funt Graeca apud quos omicron, vel omega difcernit quantitatem. Exempla productionis funt Babylon, Sinon, Simon, Sidon, Helicon. Solomon, Solon, Dolon, Endymion, Triton, Python, agon, Icon. Exempla breuium: Canon, Daemon, Lacedaemon, Gorgon, Amazon. Agamennon, vel Agamemno, Briton, vel Brito, Saxon, vel Saxo, Palaemon, Afteon, Iafon, Ixion. Philaemon, Sarpedon, Syndon.

Ex nominibus in R. finita in Ar, fi funt propria breuiant: vt, Caesar, Amilcar, Arar, & haec neutra: iubar, par, nectar, baccar. In Ar, neutra producunt: vt puluinar, coclear, lacunar, torcular. In Er, Ir, Vr, breuiant: vt, puer, verber, ciccer, tuber, cadauer, vir, leuir, turtur, vultur, fatur, Ligur, Graeca

in

in Ter, producunt: vt, foter, crater, panther, ftater, halter, clyfter, praefter, phyfeter, character, aether breuiat, fed non finitur inter, fed in ther & in obliquis fcribitur Graece per epsilon: in Or, longa: vt, decor, color, ardor, foror. Sed neutra breuiant: vt marmor, aequor. Ador oris, mafculinum producit. Adus oris, neutrum breuiat, Graeca in Or, breuiant, vt, Antenor Hector, Nestor, Caftor, rhetor.

Nomina omnia in S: fi feruant in obliquis, vltimam recti producuntur, vt aestas, caftitas; lebes, tapes, magnes, laches, chremes: Quiris Samnis: color, labos, honos: virtus, palus, Cyclops, Europs, hydrops, excipe anas: & Graeca in As, Is, vt monas, trias, Arcas, Pallas, lampas, decus. Phyllis, paris, chlorys.

Nomina in Vs: varios habent genitiuos: in oris: vt, tempus, foenus. In eris: vt, genus, venus. In vdis: vt fufcus: incus. In Odis: vt Melampus, tripus. In vtis: vt virtus, feruitus. In vris, vt tellus, mus. In uis, vt fufus, grus. Sed omnia nomina in Vs: fi feruant V: in genitiuo producuntur: reliqua breuiantur: nec eft cur excipiatur intercus, vtis: & pecus vdis, quae non funt in vfu. Iuis, & gruis, non huc fpectant, quia vocalis ante vocalem. S. cum confonti olim nullum habebat nomen, fed dicebant trabes, hiemes, aucipes. Breuiant igitur vtcunque fit aliqua monofyllaba iam dicta, & aliqua quae non feruant literam finalem vt manceps mancepis, princeps principis.

Nomina in X. fi faciunt genitiuum in Gis breuiant: vt, grex, remex: aquilex: iapix. Styx, ftrix: Phryx: oryx: Allobrox: & alia nomina Gallorum Regum: vt, Argentorix: Viengent orix, adde his coniuix: matlix vero dubium eft.

Ax) vt: fallax, capax, dicax, mordax, thorax. Graeca in

F

Ax,

Annotatiunculæ.

Ax: varia sunt: sed vide an forte sic possit regula constitui. Omnia in Ax, breuiât incrementû præter Thrax: Phaeax: thorax: & Syphax, quod est anceps. Ajax formam Latinâ habet, idcirco producit. Nomina in Ex, varios habêt genitiuos, sed si seruent E, producût: vt, veruex, halex, rex, lex. caetera breuiant: vt, Pollex, pulex, cimex, iudex, index. ¶ **Ix Ox, Vx,**) Vt, vibix (sic enim malo, quam vibex) mastix, foelix, perdix, lodix, atrox, ferox, velox: pollux. Vide exceptiones. ¶ Incrementû plurale non dixi esse, quoties genitiuus singularis superatur: nam sic dierum, illorum, ipsorum & multa alia non haberent plurale incrementum, quare dixi incrementum plurale esse, quoties rectus pluralis vincitur: vt, musæ musarum: in quo incremento. i. & u. breuiantur: vt, sensibus, sermonibus, artibus, partibus. A. e. o. longa, vt, poetarum, dierum, dominorum.

De incremento verborum.) Hic est consideranda secunda persona primi præsentis, & quoties illa exuperatur, tot incrementa notamus vsque ad tria, sed vltima syllaba non numeratur in incrementis: vt in amaremini, ma, est primum, re, secundum, mi, tertium. ¶ *A longum est.*) vt, amabâ, docebatis, legatis. Excipe da, in do, das, & compositis primæ coniugationis: vt, dabam, dabatis, circumdabat.

E longum est.) Vt, docerem, doceretis, ametis, ameris. Râ, rim, ro, breuiant: vt, amaberis amabere, moneberis monebere. ¶ *Et legerem in pri.*) Sensus est: In tertia coniugatione primum incrementum in E, breuiat, reliqua per regulam: vt, legerem, & legere, & legerer. Sed in legeremus & legereris duo sunt incrementa in E, quorum primum breuiat, alterum producit.

I, breue) vt, amauius, monuimus, legimus, audiuius.

I. ante

In quantitate.

42

I. ante. V. pduc, vt, audiui, cupiui, periuius, iuius. Huc adde prima incrementa quartæ coniugationis: vt, sentimus, sancimus, hauritis, vincitis, venitis: itaque obseruato in hac coniugatione, si præsens & præteritum easdem habeat literas, in præsentis produci, in præterito breuiari: vt, venimus, venitis, comperimus, reperimus.

Anceps sit rimus, ritis.) Rimus vel ritis in futuro semper producit: in præteritis breuiatur. Diomedes libro primo de modis verborum sic ait: Et in hoc subiunctiuo, numero plurali vniformem declinationem perfecti & futuri temporis accentus distinguit. Perfectum enim acuto accentu declinatur, futurum circumflectitur, &c.

¶ Vult igitur Diomedes præteritum breuiari, futurum produci: quia accentus circumflexus nullo pacto collocabitur in antepenultima. Diomedem non intellexit noster Nebriffensis, quandoquidem abutitur illius testimonio. Ego contra Despauterium & monachum Menesium & Georgium Vallam Diomedem faueo. Sed cur anceps posuerim Rimus ritis: hæc fuit causa. Saepissimè apud Poetas præteritum amauerim capitur pro futuro amauero: vnde fit, vt vox & quantitas sit præteriti, & significatio futuri.

Cape exempla de vero futuro. Ennius: Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis. Metam. 6. Accepisse, simul vitam dederitis in vndis: De Ponto. 4. Consulis vt limen cõtigeritis, erit. Ibid. Et maris Ionij trãsieritis aquas, Catull. ad Lesbiam: Dein cum millia multa fecerimus. In Priapæis: Vtilis hæc aram si dederitis erit. Nunc de præterito. A Eneid. 6. Egerimus nos, & nimium meminisse necesse est. 4. de Ponto. Hæc vbi dixeritis seruet sua dona

F 2

rogare

Annotationes.

rogate. Meta. 2. Videritis stellas, in his omnibus sensus est futuri temporis, & voces praeteriti. Itaque poetis libera est in hoc loco quantitas. (Vocalem perimit.) Familiare Graecis est (si dictio vocali longa vel diphthongo finiatur, & sequatur vocalis) vel absorbere, vel integram relinquere, vel breuiare praecedentē. Hoc & Latini aliquando audēt.

*Insulae Ionio in magno, quas dira Celeno.
Stant & Iuniperi, & Castaneae hirsutae.
Glauco, & Panopaeae, & Inoo Melicertae.
Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Te Corudon ò Alexi, trahit sua quemque voluptas.
Et longum formose vale, vale inquit Tola.
Tu ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisae?
Posthabita coluisse Samo, hic illius arma.
Credimus, an qui amanti ipse sibi somnia fingunt?
Stipitibus duris agitur, sudibusque praecussis.
Et succus pecori, & lac subducitur agnis.
Amphion Dirceus in Oeteo Aracyntho.
Et vera incessu patuit dea: ille ubi matrem
Clamassent, ut litus Hyla, Hyla omne sonaret.
Victor apud rapidum Simoenta, sub Ilio alto.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.*

Caesuras etiam Graeci, praecipuè ubi aliqua fit mora producunt: quod etiam Virgilius imitatus est, & alij quoque.

*Liminaque, laurusque dei, torusque mœueri.
Omnia vincit amor: & nos cedamus amori.
Ostentans artem pariter, arcumque sonantem
Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis.*

Et

Annotatiunculæ.

43

*Et furij agitata amor, & conscia virtus?
Magnus cuius obit, & formidatus Othoni.
Nox abit, atque oritur aurora, Palilia postor.*

Pedem Proceleusmaticum, id est, ex quatuor breuibus non admittimus. Sed illud aduertimus, licere poetis duas has literas I, & V, facere consonantes aut vocales: vt disoluo trisyllab. disoluo, quadrisyllab. pituita, quadrisyll. pituita, triss. silua, silua. Ten Oa, tenvia, arietes, arjetes. Hinc illud Virgilij.

Fluuiorum rex Eridanus, camposque per omnes.
Legendum enim est Fluuiorum, per Synerachim, vel Fluuiorum.

De primis & medijs syllabis, praeter generales regulas, superuacaneum duxi aliquid praecipere, quoniam res est immensi operis, & in quo varie distrahuntur Grammatici. De vltimis regulas exactas tradidimus. Illud tamen potest obiter animaduerti: Nomina in Inus, si materiam significant, habere penultimam breuem, vt cadrinus, elephantinus, Tyriantinus, Christalinus, & caetera huiusmodi.

Clandestinus penultima longa debet enuncieri, vt patrimus, matrimus, quia haec materiam, vt illa, non significant.

F I N I S.

F 3

A L.

ALPHONSI SANCTII
Balistae Talabricensis de Grā-
matica Sanctij.

Temporibus laetis magno Cicerone tonante

Exerant nitidum lingua Latina caput.

At illo extincto saevo commota dolore

In duro iacuit lingua Latina solo.

Sunt multi adnisi arte illam relenare iacentem,

Digni queis Musae praemia digna ferant.

Genus fuit illa rudis, dura sic arte iuuabat,

Quae dabit ingenteis pauper agellus opes

Ecce suam tandem ostentat facundia pompam,

Et priscas vires iam sibi restituit.

Sanctius hanc nobis sartam tectamque tuetur.

Sis sperare nefae omnibus ulterius.

SANCTIVS, AD

Librum suum.

Erant vulnifico, libelle, dente

Qui te forte petant, trucino lingua

Consciendant, video, quod vnus anxia

Turbae obsistere copiosiori,

Quam cui praenualidae decem phalanges

Pugnent: vnus aestimabis assis

Hos: velut que puer sinister aurem,

Qui somnum simulet, tacebis vsque

Derisus, stupidos, parumque doctos

Et quantum est hominum inuenustiorum

Omnes vnus aestimabis assis.

A R-

44
ARTE PARÁ
EN BREVE SABER
Latin. Compuesta por el Maestro
Francisco Sanchez Cathedratico jubilado
en Rhetorica, i Regente de Latin
i Griego en la Vniuersidad
de Salamanca.

*En Latinae Grammaticae
regulas certissimas:
Sint procul tenebriones,
qui docent falsissimas.*

Por ser esta Arte sacada de los Principes de la
lengua Latina, ningun precepto hai en
ella, que se pueda dezir, que es sacado de
alguna de las otras artes.

F 4

Del

Del prouecho que se faca de la Grammatica en Romance.

Los antiguos Grammaticos Latinos viendo que la pureza de la lengua Latina despues de los tiempos de Augusto Caesar iua de caida, començaron a reducir a arte la grauedad de los passados, porque no se perdiesse. Pero estos maestros primeros, ellos deuieron ser tales como los discipulos que se les siguieron. Porque no es posible que los discipulos inuentassen de suio tantos impersonales, tantos generos de verbos Actiuos, Passiuos, Neutros, communes, i deponentes. Y despues de cada vno de estos cinco o seis Especies. Tantos Gerundios, tantos Supinos, i nombres communes de dos, i communes de tres, i otras mil impertinencias mui dañosas, que parece que se armaron para combatir, i abatir la lengua Latina. Ansi que a Dios pongo por testigo, i no me engaño, que no he visto Grammatico en mas de ciento que he rebuelto, que sepa Grammatica, aunque entre en ellos Quintiliano. De no saberse Grammatica viene a no saberse Latin, ni Logica, que esta del todo esta perdida. Dirame alguno que no ha mucho tiempo que passo Petro Bembo, que no solo fue perfecto Latino, pero crio tam excellentes ingenios en Prosa, i poesia, que pudieron competir con los passados, i los mejores. A esto respondo con tres razones. La primera es, que dio orden, i oi dia se guarda en Italia, que a los niños despues que sepan coniugar i declinar, les pongan en las manos a Virgilio, i Ciceron, que son mas claros que

Foemina, mas que genus nullo monstrante reponunt.

A estos

A estos decoran, a estos imitan, con estos se abraçan. La segunda razon es, que huien mucho de hablar Latin de repente, i mucho mas de leer en libros barbaros, cuius doctrina no dexan de leerla en Italiano, como Auicena i otros anfi. La tercera es, que ia que aiã de seguir algunos preceptos no siguen a ninguna arte impressa, sino sus maestros les dan en lengua Italiana las reglas necesarias para entender los autores. Esto es tanto prouecho que casi esto solo bastaua para que vno en poco tiempo venga en conosciamiento del Latin, si deprende las reglas en su propria lengua, o en otra que el sepa bien.

Las artes Griegas, Hebreas, i Arauigas en Latin, o en Romance tienen las reglas, i los exemplos en su lengua.

Mucho mejor se toma de memoria lo que se entiende, que no lo mal entédido, antes daña mucho decorar lo que no se entiende por los malos accents que se pegan, i el gran trabajo con que se ganan.

Mejor se passa de la lengua sabida a la no sabida, que de la ignorada a la trillada.

La Grammatica es para deprender Latin, i si esta en Latin, el niño ha menester maestro que se la declare, de aqui nascen muchas dificultades, porque no siempre tiene el maestro a la mano, i quando lo tenga, tiene mucho trabajo en perceber aquella estrañeza, i para retenerla otro maior, i al fin faltando el maestro, el discipulo dexala la uor. I aun si esto se hiziesse seria sufridero en alguna manera, pero es lastima de oír lo que passa, i dolor de escreuirlo, que hazen al niño decorar genero, i preteritos, i aú toda el arte primero que le vengán a construir i declarar lo que alli se contiene. Gran cargo de consciencia tienen, i tendran los que

F 5

por

por tal via han procedido. ¶ Dizen algunos grosseros, que pues el niño va a la escuela a deprender Latin, que es bié que comience luego a chascar en Latin, chascar dizen, i otros mas pulidos dizen Engullir, i otros, que para mi son irracionales, dizen: vel male, vel bene loquere cum M. No merece esto respuesta, pero por satisfacer a algunos, que por estos se podrian engañar, digo que el Latin de las artes de Grammatica, no aprouecha para hablar, ni escriuir. Allende desto ninguna cosa se habla entre Grammaticos que sea Latin. Barbarísimos son: Ego amo Deum: homo bonus: agricola bona: dico quod: animaduertendū est quod: teneor facere, per casum quem quaeris per eundem respondere teneris, i otras mil maldades que porque no se quedé encaxadas no las digo.

Quien quisiere ver quanto importa saber en Romance el arte, si tanta gana tiene de llegar al Latin, tome dos niños de igual habilidad, i lleue al vno por Romance, y al otro por el Arte Latina, i vera al fin de seis o ocho meses, quanto mas presto, i con quantas ventajas, da mejor cuenta de los autores Latinos el Romancista que el Latinista.

Otro prouecho, i este es admirable, se sigue del arte en Romance que se puede, i deue tratar esta Arte en las escuelas de leer, i escriuir, como leen otros libros, i coplas, i aunque no se entienda (como se sabe de coro) en menos de dos meses saben toda la Grammatica, i pueden ya oír construcción de libros.

No es possible menos, que en algun genero de versos, escreuirse el arte para el Latin, porpue así se toma mas facilmente, i se retiene mejor. I no diga nadie que sera mas escura en verso, porque para quien no entiende la senten-

cia,

cia, todo es vno. I pues así como así, toda arte (como dize Marco Tullio) tiene necesidad de maestro, mejor queda en verso que no en prosa.

Anda vna arte en Romance del maestro Busto para los pajes del Principe impresa con priuilegio año. 1532. en cuió proemio hai vn largo discurso del prouecho de las Artes en Romance.

El doctor Frias de Albornoz natural de Talauera, i Cathedralico de Leyes en Ossuna, hombre doctissimo, i en todas lenguas perfectissimo viendo mi arte en Latin impresa el año de. 1566. me escriuio entre otras cosas estas mismas palabras. Vi el arte que v.m. compuso, i agradame estrañamente el methodo, i breuedad: aunque siempre fui de opinion que los principios de qualquiera lengua deue ser enseñados en lengua que sabe el discipulo, i no en la lengua que le es enseñada. Porque quié pudiere entender el verso de v.m. o de Antonio, con maior facilidad entendera el de Terétio: para cuió entédimiento se eddereça el arte que v.m. haze en aquel verso. I esto se vee claro en la lengua Griega, que ningun Latino la entendera en toda la vida por Theodoro Gaza, a causa de estar escripta en lengua Griega, i por Urbano la entendera con facilidad. Por esto desseo mucho v.m. haga el arte en Romance, con los exemplos en Latin, i con la mas claridad, i breuedad que sea possible, en prosa, o en copla como mejor le pareciere, de forma que aquellos principios se puedan tomar con facilidad, &c.

En este Romance va guardada la Orthographia Latina, como diphthongo, philosophia, dictiones, oration, praesidente, coniunction, &c.

Reglas

Reglas para perfectamente leer, i pronunciar Latin.

Rvego i encargo la conciencia a los maestros que enseñan a leer Latin, que se emienden de tan graues errores como nos han enseñado siempre, esto se puede hazer facilmente guardando estas reglas, que con el vso seran faciles.

A.b.c.d.e.f.g.h.i.l.m.n.o.p.q.r.s.t.u.x.z. Este es el a.b.c. Latino, en el qual no hai Cha, che, chi, cho, chu. Ni ça, ce, ci, ço, çu. Ni ya, ye, yi, yo, yu. Qualquiera que mezcla en el Latino letras estrangeras hierra mucho.

En qualquiera lengua es regla cierta que la consonante no puede mudar el son que hiziere con la a: vt Ca, ce, ci, co, cu. Sonamos Cicero, auiendo de sonar Kikero: en esto tanto hierran los Italianos como nosotros. Mal hazen los que mudan en vn verbo o nombre la pronunciacion, como locus, loci, loco, locum. Lego, legis legunt. Siempre se guarde el sonido de Ga, como Gage, gi, go, gu.

Ta, te, ti, to, tu, se diga siempre, aunque tras la ti, se siga vocal, vt gratia, iustitia. Este es gran horror, i digno de castigo, i introduction de mucha ignorancia, porque se cometen dos graues errores: el vno sonar la T, por, C, que que es sonido de anseres, o de Moriscos, i el otro mudar la T, en otra letra aunque fuera mejor digan. iustitia, prudentia, como dizē Iustus, molestia, hostia, hostium, ostiū, angustior, i otros desta sueree, io he visto hombres doctos estrangeros que pronuncian, iustitia, con t: i hazen mucha diferencia de los nombres semejantes quando tienen C, vt foelicia, vlticia, ferocia.

vt

Los diphthongos han de sonar sus dos letras enteras en vn sonido, i como dezimos, vais andeis, corrais, hoi, voi, ansi se ha de dezir en Latin magna petrae, mui diferente de, magne petre. Coelum por el cielo, se ha de dezir, porque viene a Cao, vel a concauo, i quien bien lo pronuncia re escusa dos errores, el vno de pronunciar la C, por ç, que es gran barbarie, i el otro de quitar al diphthongo su virtud haziendo de oe, E. Lo mismo digo de coena, que trae origé de coire, como coetus, de coitus, que es aiütamiéto.

La letra y, es sola de los Griegos, no se que desatino fue en Castellano, i Latin lonarla por i, es u Griega, i no se halla sino en nombres Griegos, en los nuevos moldes ia no viene sino zepurus murta, fulla, musteriū, i kurie elecon.

¶ La tercera declinacion se suele dexar al vso: mas si alguno la quisiere ponerse aqui entera.

De cient Rectos la tercera, en Is siempre crescera
A, pide Atis. E no cresce, O, onis alargara.
Inis, Homo, Apollo, nemo, ordo, cardo, que es quicial.
Margo, turbo, i los en, Do, Go, caro carnis, comera.
Vnedo, onis: Anio & Nerio Enis, & lactis de lac.
L.N.R.T. en Is pasan, & caput capitis da.
Inis, Men, cen, pecten, vnguen, inguen, i breues saran.
On ontis Griego. Cor cordis, que a los suios regira.
E pierde Acer, imber, ceber, i ninguno crescera.
Ter, i Ster Latino E pierden, solo later facaras.
Huyo Itiner, i vian iter, Itineris le daras.

Iouis,

Iouis, ioui, iouem, ioue, de Iupiter facaras
 Robur, ebur, femur, iecur, por Oris abbreviaran.
 As, Aris luengo: amas breue. Adis, i Antis. Gregos van
 As asis, vas vadis vasis, mas maris engendraran.
 Es iris, i todos breues, i ocho en Etis bolaran
 Perpes, praepes teres, hebes, paries, aries, indiges
 Interpres, Graecos alargan, & locuples, inquires
 Edis, pes, merces, & haeres. Sedeo, idis, praesfides.
 No crescen vates, ni verres, ni foemininos in Es,
 Saco in Eris, leges teges, abies: quies largo es.
 Cores cereris. i Es Griego Propio, o crece, o par es.
 Is, no crece. Griego in Idis: con lapis & cuspidē.
 Itis, tarda en dis, lis, quiris, Samnis. Glis gliris guerra.
 Eris cinis, vomis, puluis, cucumis, & impubis
 Pollis, sanguis, Inis breue. Entis Simois Pyrois,
 Os, oris: i en Otis largo nepos, dos, sacerdos, cos:
 I el Griego. Breue impos, compos: Minos ois, Trois Tros.
 Custos custodis, Os ossis. i bouis abbrevia bos.
 Vs, corre Eris: treze in oris: nemus, decus, facinus.
 Tergus, frigus, pectus, tempus. litus, pecus, leporis,
 Corpus, foenus, pignus: i vdis, subscus, incus, & palus.
 Vtis, virtus, salus, iuuentus, senectus & seruitus,
 I adiectiuo intercus breue, no ai recto de pecudis.
 Monosyllaba, & tellus, uris, grus gruis, & suis sus.
 Pús podos breue: i los suos: in vtis, poblacion ai,
 AEs dat aeris, & praes praedis, laus fraus audis daran.
 S, tras la consonante en Tis, se suele mudar,
 En dis, lens, glans frons mudaron & nefrens, & libripens.
 Bs, Ps, I, en xeren: i hiems, auceps caçara aucupis.
 E, final con I, se acorta como princeps principis.

X, en

X, en Cis, se prolonga mas supellex lectilis
 E, por I, se trueca en breue, veruex, halex, guardan E.
 Gis, aman, lex, grex, i remex. Rex, Phryx, mastix, coniugis.
 Impetix, strix, Styx, & frux, i muchos de Graecia
 Chis onyx, nox noctis guarda fenex senis, nix niuis.

De Accusatiuo.

Foeminino Is, que no crece Em, vel Im, al quarto da.
 Mas Im, sola fitis, tussis, peluis, vis, buris dara.
 El Griego que no crescere Im, vel IN, acabara.

De Ablatiuo.

Fenece en E, el ablatiuo: imber E, vel I, guerra.
 I los en Trix, i adiectiuos: supellex, con amnis va
 Ignis, postis, vectis, anguis, vnguis, rus le seguira.
 En I, plus, i Al, Ar, E, neutros: E, far, nectat, iubar, hepar.
 Im, vel In, si tuuo el quarto, sexto de I, se pagara.

De casibus pluralib.

Recto, i quarto en Es fenecen: i en Ia, si el sexto es I,
 En A, los comparatiuos, con plus, i vetus lo vi.

De Genitiuo plur.

Quien en singular no crece, en ium crece, vt ouium
 Syncoparon canis, senex, & vates, & iuuenum.
 Lis, dis, quiris se cortaron, Liris, litum, litium.
 Il, Ar, i S, sin vocales, con os, dos, cos, as, mas, vas.
 Et cor, mus, glis, bes, praes, crus, plus, i adiectiuos en As,
 Bos boum, bobus bubus, ibus, i Atis Griego da.

F I N I S.